

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME BÖLÜMÜ

**TÜRKİYEDE ANONİM ŞİRKETLERDE KÂR PAYI DAĞITIMININ
VERGİLENDİRİLMESİ VE VERGİLENDİRMENİN KÂR PAYI DAĞITIMI
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi
BURHAN SARGIN

Gaziantep, 2015

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME BÖLÜMÜ

**TÜRKİYEDE ANONİM ŞİRKETLERDE KÂR PAYI DAĞITIMININ
VERGİLENDİRİLMESİ VE VERGİLENDİRMENİN KÂR PAYI DAĞITIMI
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Burhan SARGIN
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ender GÜLER

Gaziantep, 2015



T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEKLİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı-soyadı

Burhan SARGIN

Numarası

112202541

Anabilim/ Bilim Dalı
(Fakültesi)

İZLETME / İZLETME

Sınavın

Tarihi

01.04.2015

Süresi

50 Dk.

Yeri

GAZİ ÜNİVERSİTESİ TAPUKUNDASTRO YÜKSEKOKULU

Karar

Oybirliği

X

Oyçokluğu

Kabul

X

Düzeltilme

Red

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca Yapılan Tez Savunma Sınavı Jürimiz tarafından gerçekleştirilmiş ve adayın durumu bu tutanakla tespit edilmiştir.

Doç.Dr. Murat SETİNKAYA .01/04/2015

Jüri Başkanı
Öğretim Üyesi

Yrd.Doç.Dr. Fender Güler

Üye
Öğretim Üyesi

Yrd.Doç.Dr. Abdülkadir DİVEÇİ

Üye
Öğretim Üyesi

ÖNSÖZ

Gelişen büyüyen Türkiye ile birlikte şirketler küresel arenada uluslararası rakipler edinmeye başlamışlardır. Bu konuda şirketlerin finansman sağlaması yeni yatırımlara atılmaları konusunda kendilerine cesaret vermektedir.

Bu çalışmada da şirketlerin gerekli finansmanı bulmaları için anonim şirketlerin kâr payı dağıtımını üzerindeki etkileri incelenmiş ve bu kâr dağıtımının üzerinde alınan stopaj vergisinin düşürülmesi önerisi yapılmıştır. Bu sayede şirkete yatırım yapacak yatırımcıların ve girişimcilerin artacağı düşüncesi küresel rekabette de ülke firmalarına güç katacaktır.

Bu çalışmayı sonuçlandırmamda görüşleri ile katkıda bulunan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Ender Güler'e çok teşekkür eder, çalışmanın tüm ilgililere yararlı olmasını dilerim.

Gaziantep, 2015

Burhan SARGIN

ÖZET

TÜRKİYE'DE ANONİM ŞİRKETLERDE KÂR PAYI DAĞITIMININ VERGİLENDİRİLMESİ VE VERGİLENDİRMEİNİN KÂR PAYI DAĞITIMI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Sargın, Burhan

Yüksek Lisans, İşletme Bölümü

Tez Yöneticisi: Yrd. Doç. Dr. Ender GÜLER

Nisan, 2015

Anonim şirketlerde dağıtılan kârın vergilendirilmesi hususu yeni yatırımcılar bulmak konusunda şirketlerin finansman ihtiyaçlarını sağlamalarının önündeki engellerden birisidir. Şirketler bu sebeple vergiden kaçınmak oluşan kârı kendi bünyelerinde tutmakta ve dağıtmamaktadırlar. Bu kâr dağıtımına uygulanan stopaj vergisinin düşük uygulanması sağlandığı takdirde hem şirketler kâr dağıtımı konusunda daha cömert olacaklar hem de yatırımcıların şirkete finansman sağlama motivasyonu artacaktır. Bunun şirkete ve ülkeye yeni yatırımlar sağlamasından ötürü önemi büyüktür.

Anahtar Kelimeler: Anonim Şirketler, Kâr Dağıtımı, Vergilendirme

ABSTRACT

TAXATION OF DIVIDEND DISTRIBUTION AT JOINT STOCK COMPANY IN TURKEY AND EFFECTS OF TAXATION ON DIVIDEND DISTRIBUTION

Sargin, Burhan

MA, Department of Business

Supervisor: Assistant Professor Ender GÜLER

April, 2015

Issue of taxation of distributed profits in joint stock companies is one of the obstacles of financing needs of companies for finding new investors. Therefore, companies hold this profit in company and not distribute for avoiding taxes. If the withholding tax that is for dividend can be kept low, it provides both companies will be more generous in dividend distribution and motivation of investors will increase for providing financing to companies. This has a great value for ensuring both company and country new investments.

Keywords: Joint Stock Companies, Profit Distribution, Taxation

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1 : Yasal Akçelerin Kullanımı.....	50
Tablo 2 : Kâr Dağıtımında Tevkifat Uygulamaları	68
Tablo 3 : Kâr Dağıtım Tablosu	74

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	i
Özet.....	ii
Abstract.....	iii
Tablo Listesi.....	iv
İçindekiler.....	v
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM ŞİRKET, ANONİM ŞİRKET KAVRAMLARI

1.1 Şirket Teriminin Tanımı.....	3
1.2 Şirketlerin Tasnifi	4
1.2.1 Anonim Şirket Kavramı Ve Tanımı.....	4
1.2.2 Anonim Şirketlerin Amacı.....	6
1.2.3 Anonim Şirketlerin Sermayesi.....	6
1.2.4 Anonim Şirketlerde Devlet Gözetimi	6
1.2.5 Anonim Şirketlerin Kuruluşu.....	7
1.2.6 Anonim Şirketlerin Esas Sözleşmesi	8
1.2.7 Anonim Şirketlerin Yapısı	10

İKİNCİ BÖLÜM KÂR VE KÂR DAĞITIMI, KÂR PAYI, YEDEK AKÇE

2.1 Kâr Kavramı.....	14
2.1.1 Kârın Elde Edilmesine Göre Tasnifi.....	15
2.1.2 Kârın Ticari Ve Mali Olarak Sınıflandırılması	16
2.2 Kâr Payı Kavramı.....	17
2.2.1 Kâr Payı Hakkı.....	19

2.2.2 Kâr Payı Ve Sınırlar	20
2.3 Net Kâr	21
2.4 Dağıtılabilir Kâr	22
2.5 Yedek Akçe Kavramı	22
2.5.1 Kanuni Yedek Akçeler	23
2.5.2 Şirketin Kendi İsteği İle Ayırdığı Yedek Akçeler	25

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANONİM ŞİRKETLERDE KÂR KAVRAMI

3.1 Anonim Şirketlerde Pay Kavramı	27
3.2 Anonim Şirketlerde Kâr Payı Hakkı	28
3.3 Anonim Şirketlerce Basılan Menkul Değerler	29
3.3.1 Hisse Senetleri	30
3.3.2 Hisse Senetleri ile İlgili Diğer Belgeler	31
3.3.3 İmtiyazlı Hisse Senetleri	32
3.3.4 İntifa Senetleri	33
3.3.5 Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgesi	34
3.4 Anonim Şirketlerde Esas Sözleşmede Kârın Tespiti Ve Dağıtımı	34
3.5 Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımının Hukuksal Boyutu	38
3.6 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımı	39
3.7 Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımının Aşamaları	42
3.7.1 Halka Açık Olmayan Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımı	42
3.7.2 Halka Açık Olan Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımı	44
3.8 Anonim Şirketler Ve Yedek Akçe	45
3.8.1 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Yedek Akçe Türleri Ve Yedek Akçe Ayırma Sebepleri	46
3.8.2 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Yedek Akçelerin Kaynakları	47
3.8.3 Yedek Akçelerin Kullanılması	49

3.9 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Fon, Yardım Akçesi, Kıdem Tazminatı, İhbar Tazminatı Ayrılması.....	51
3.10 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Kâr Payı Dağıtımı.....	52
3.10.1 Kâr Payı (Temettü).....	52
3.10.2 Kâr Payı Avansı Ve Dağıtım Şartları.....	54
3.11 İntifa Senetleri Ve Kâr Dağıtımı.....	56
3.12 Yönetim Kuruluna Verilecek Kâr Payları.....	56
3.13 Kurucular Dışında Kalan Şahıslara Verilen İntifa Senetleri İçin Ayrılan Kâr Payı.....	57
3.14 İmtiyazlı Kâr Sahiplerine Ayrılmış Olan Kâr Payları.....	57
3.15 Çalışanlara İkramiye, Prim vb. Başlıklar Altında Ayrılan Kâr Payları	58
3.16 Esas Sözleşmeden Kaynaklı İkinci Temettü Dağıtımı.....	58
3.17 İkinci Tertip Yedek Akçeler	59
3.18 Yasal Ve İsteğe Bağlı Yedek Akçe Dışındaki Yedek Akçeler	59
3.19 Halka Açık Anonim Şirketlerinde Kâr Dağıtımı	60
3.19.1 Halka Açık Şirketlerde Kâr Dağıtımı Politikası	60
3.19.2 Halka Açık Anonim Şirketlerde Kâr Payı Dağıtım Esasları.....	61

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANONİM ŞİRKETLERDE KÂR DAĞITIMININ VERGİLENDİRİLMESİ VE VERGİLENDİRMENİN KAR PAYI DAĞITIMI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

4.1 Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımının Vergilendirilmesi ve Stopaj Uygulaması	63
4.1.2 Kurumlarda Kâr Payı Stopajının Tarihsel Gelişimi.....	63
4.1.3 Kâr Payı Dağıtımında Stopajın Mevcut Hali	65
4.2 Kâr Dağıtım Tablosu.....	72
4.2.1 Kâr Dağıtım Tablosu Düzenleme İşlemleri	73
4.2.2 Kar Dağıtım Tablosunu Oluşturan Kalemler	73
4.3 Vergilendirmenin Kâr Dağıtımı Üzerindeki Etkisi.....	75
SONUÇ VE ÖNERİ.....	81
KAYNAKÇA	84

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti hukuk sisteminde şirketlere yönelik tanımlar ve düzenlemeler Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan hükümlere göre düzenlenmiştir. Bu çalışmada da araştırılacak olan anonim şirketler bu kapsamda anlaşılmaya çalışılacaktır. İşletmelerin etkinliklerinin en önemli amaçlarının başında kâr etmek gelir. Şirketin elde etmiş olduğu kârın değerlendirilme yöntemleri de şirketin faaliyetlerinin devamı açısından önemlidir. Yani şirketlerin ayakta kalması için kâr elde etmenin ve kâr etmenin önemi büyüktür. Şirketler elde etmiş oldukları kârlar ile yeni yatırımlar yapmakta ve büyümektedirler. Bunun yanında yatırımcıları yatırım yapmak konusunda teşvik eden de şirketlerdeki kârlılık durumudur. Eğer bir şirket kâr dağıtmayı vadetmiyorsa burada yatırımcıları yatırım yapmaya ve sermaye koymaya iten bir motivasyon yoktur. Bu derece önemli olan ve müteşebbislerin yatırım yapmasını sağlayan, yastık altlarındaki kaynakları ekonomiye kazandıran kâr dağıtım kavramının önemi büyüktür. Kâr dağıtımının en temel dağıtım metotlarından olan kâr payı dağıtım bu çalışmanın temel olarak inceleyeceği bir konudur. Özelde ise bu kâr payı dağıtımına örnek verilebilecek ve ideal şekilde yapılıp inceleneceği anonim şirketlerdeki kâr payı dağıtımının vergilendirmesi incelenecektir.

Bu çalışmada da en başta şirket kavramı üzerinde durulacak ve ardından anonim şirketlerin tanımı ve yapısı incelenecektir. Kâr, kar payı kavramı ve kâr dağıtım konularının üzerinde durulacaktır. Bu kârın vergilendirilmesi de çalışmanın temel araştırma konularından birisini oluşturacaktır. Bu vergilendirmenin kâr dağıtım üzerindeki etkisi özel olarak incelenecek ve bu durumun yol açtığı sonuçlar detaylandırılacaktır.

Özellikle 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu açısından kâr dağıtımının kavranması elde edilen kârın vergi kanunları çerçevesinde anonim şirketlerdeki kâr dağıtım aşamasında vergilendirmenin nasıl yapılacağı incelenecektir. Mevcut çalışmalarda literatür çalışması yapıldığında 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda bu konu üzerinde

bir çalışma yapılmadığı görülecektir. Çalışma konusu olarak bu konunun seçilmesinin temel nedenlerinden birisi de budur. Diğer neden ise dördüncü bölümde üzerinde durulacak ve sonuç bölümünde ise çözüm önerisi sunulacak olan vergilendirmenin anonim şirketlerdeki kâr dağıtımını üzerindeki etkisidir. Yeni bir önerme yapılacak olması bu çalışmanın önemli noktalarından birisidir.

Bölümler halinde konu başlıklarına bakacak olursak ilk bölümde tanım esaslı olarak anonim şirketleri ele alınacak ve bu tür şirketlerin kuruluşu ve yapısı Türk Ticaret Kanunu kapsamında incelenecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde de kâr konusu ayrıntılı olarak incelenecek kârın tanımı, hesaplanması gibi kârın anlamının kavranmasına çalışılacaktır. Ayrıca kâr dağıtımını konusu da bu bölümde genel itibariyle anlaşılmaya çalışılacaktır. Kâr payı ve yedek akçe kavramları üzerinde özellikle durulacaktır.

Üçüncü bölümünde ise çalışmanın temel konusunu oluşturan anonim şirketlerindeki kâr dağıtımının Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde nasıl yapıldığı incelenecektir. Bu bölümde ikinci bölüme oranla daha özeldir anonim şirketlerdeki kâr dağıtımını üzerinde durulacaktır.

Dördüncü bölümde ise kar payı dağıtımının vergilendirilmesinin, anonim şirketlerdeki kâr dağıtımını üzerindeki etkileri incelenecektir. Bu etkinin olumlu olumsuz sonuçlar incelenecek. Sonuç bölümünde yapılacak önermelere temel teşkil edecek bilgilendirmeler yapılacak altyapı oluşturulacaktır.

Sonuç bölümünde ise konu ile ilgili genel bir özetleme yapılacak aynı zamanda dördüncü bölümde bahsedilmiş olan vergilendirmenin kâr dağıtımını üzerindeki etkileri ile ilgili değerlendirme sonucu yeni önermeler de yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİRKET, ANONİM ŞİRKET KAVRAMLARI

1.1 Şirket Teriminin Tanımı

Şirket kelimesinin kökeni Arapça'dır. Arapça şirk, ortak manasına gelirken şirketin Türkçe'deki anlamı ortaklıktır. Dünyanın süregelen sosyal ve ekonomik faaliyetleri ve ihtiyaçlar ortaklık müessesinin kurulmasının başlıca nedenlerindedir. İnsanlar farklı amaçlar doğrultusunda farklı faaliyetler için ortaklıklar kurmakta ve bu doğrultuda etkinlik göstermektedir. Bu faaliyetler sonucu elde edilen kâr ise şirketin ortakları arasında paylaşılmaktadır.

Her ortaklığın kendisine özgü bir yapısı olabilir. Bu sebeple bu ortaklıkları belirlemek üzere çeşitli kurumlarca mevzuatlar ve kanunlar çıkarılmıştır. Bu mevzuatlar ve kurumlar Türk Ticaret Kanunu, Borçlar Kanunu ve Sermaye Piyasaları Kurumu'dur.

Şirket kavramının anlamları çeşitli kanunlarda farklı şekillerde yer almaktadır. Örnek verecek olursak Borçlar Kanunu'ndaki tanım "... şirket bir akiddir ki, onunla iki veya daha ziyade kimseler saylerini ve mallarını müşterek bir gayeye erişmek için birleştirmeyi iltizam ederler." Çalışmanın ileriki bölümlerinde çalışmanın temel konusunu oluşturan anonim şirketin tanımı ayrıca yapılacaktır.

İktisadi manada anlaşılacağı üzere şirket, iki veya daha fazla gerçek ve tüzel kişinin önceden belirledikleri veya daha sonra ortak olarak koydukları amaçlar doğrultusunda emekleri ve sermayelerini birleştirerek ve bu konudaki iradelerini karşılıklı olarak beyan ederek oluşturdukları iktisadi birlikteliklerdir. Amaç ise dar manada bu ortaklık sonucu yapılan faaliyetlerden elde edilen kârın paylaşımıdır. Görüldüğü üzere şirketler ortaklık yapıları oldukları için kuruluşlarına, sermayelerine ve

yapıları gibi çeşitli unsurlara ayrılırlar. Buna göre şirketleri şahıs, sermaye, sözleşme, amaç, aktif katılım olmak üzere beş unsura ayırabiliriz (Doğan, 2007, s. 25).

1.2 Şirketlerin Tasnifi

Şirketleri türlerine göre tasnif edebiliriz bunları açıklamak gerekirse ilki şirketlerin tüzel kişiliği olup olmamasına göre yapılmasıdır. Türk Ticaret Kanunu'na göre kurulmuş olan ticaret şirketlerinin tüzel kişiliği mevcuttur. Şahıs şirketi ve sermaye şirketi ayırımına göre bir diğer tasnif de mevcuttur. Kaynaklarda bu ayırımın yasalarda bir ayrımı yoktur fakat literatürde oldukça yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Diğer bir ayırım ise sermaye yapılarına göre şirketlerin ayrılmasıdır. Bu ayırmda ise şirketler esas sermayeli şirketler, değişir sermayeli şirketler, kayıtlı sermayeli şirketler ve yasal dayanaklarına göre şirketler olarak ayrılır. Yasalara göre şirketleri oldukça fazla tasnife sokabiliriz. Fakat bu çalışmanın konusunu Türk Ticaret Kanununa göre kurulmuş olan Anonim Şirketler oluşturduğu için Türk Ticaret Kanunu ve Anonim Şirketleri üzerinde özellikle durulacaktır. Diğer şirket türlerinden bahsederek çalışmanın temel konusu olan anonim şirketler konusu dağıtılmayacaktır. Detaylı olarak anonim şirketleri incelenecek, bu şirketlerin kuruluşu, organları vb. konuları üzerinde durulacaktır.

1.2.1 Anonim Şirket Kavramı Ve Tanımı

Şirketlerin yasal tanımlarının Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde belirlendiğini çalışmamızın başında belirtmiştik. Borçlar Kanunu genel itibarıyla adi şirketi düzenlemiştir. Borçlar kanununda şirket iki veya daha fazla kişinin emeklerini ve sermayelerini (mallarını) ortak bir gayeye ulaşmak içinde birleştirdikleri bir akit sonucunda kurulmuş işletme şeklinde tanımlanmıştır. Burada belirtilmesi gerek diğer bir önemli husus ortak gayenin kazanç (kâr) sağlamak olduğunu vurgulamak gerektiği kanaatindeyim. Borçlar Kanunu'nda ayrıca bir şirketin Türk Ticaret Kanunu'nda belirtilen nitelikleri taşıması durumunda adi şirket sayılacağı belirtilmiştir. O halde Anonim Şirketler, Türk Ticaret Kanunu'nda belirtilen nitelikleri taşıdıkları şirketler olduğu için Borçlar Kanunu'nun hükümlerinden önce Türk Ticaret

Kanunu'nun hükümlerine tabi olmaktadır. Türk Ticaret Kanunu'nda tanımı olmayan şirketler ise adi şirketler olup Borçlar Kanunu'nun hükümlerine tabi olmaktadır.

Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş şirketler ise ticaret şirketleridir. Bu şirketleri ayırmak gerekirse kolektif, komandit, limited, kooperatif ve anonim şirketler olarak ayırabiliriz. Bu ticaret şirketlerinin de tüzel kişiliği bulunmaktadır ve kuruluşları da kanunda belirtilmiş şekillere bağlıdır. Ekonomide yerine ve önemine, büyüklüklerine baktığımızda şirketler arasında anonim şirketlerinin önemi görülmektedir. Anonim Şirketler hem Türk Ticaret Kanunu hükümlerine hem de sermaye piyasası mevzuatının hükümlerine bağlıdır.

Anonim sözcüğü literatürümüze Fransızcadan girmiş olup kelime olarak manası yaratıcısının adı bilinmeyen manasına gelir. Örneğin anonim şiir denildiğinde şairinin bilinmediğini anlayabiliriz. Eski Türk Ticaret Kanunu'nda ise anonim şirket, bir unvana sahip esas sermayesi muayyen ve paylara bölünmüş olan ve borçlarından dolayı yalnız mamelekiyle mesul bulunan şirket denirken yeni (6102 sayılı) Türk Ticaret Kanunu 329. maddesinde daha anlaşılır bir tanım yaparak anonim şirket, sermayesi belirli ve paylara bölünmüş olan, borçlarından dolayı yalnız malvarlığıyla sorumlu bulunan şirkettir denilmektedir. Ayrıca pay sahipleri, sadece taahhüt etmiş oldukları sermaye payları ile ve şirkete karşı sorumludur denilmektedir. Anonim şirketi temel ilkeleri doğrultusunda şu şekilde tanımlayabiliriz.

Anonim şirket, bir ya da daha fazla kişinin belli bir iktisadi gaye ve konu ile uğraşmak üzere bir unvan altında kurdukları, esas sermayesi belirli ve paylara bölünmüş, borçlarından dolayı yalnız mal varlığı ile sınırlı sorumlu ve ortakların sorumluluğu yüklendikleri sermaye payları ile sınırlandırılmış bulunan, hak ehliyeti işletme konusu ile sınırlı, tüzel kişiliğe sahip bir ticaret şirkettir (Karyağdı, 2014, s. 123).

1.2.2 Anonim Şirketlerin Amacı

Eski Türk Ticaret Kanunu'nda anonim şirketlerin amacı, “şirket mukavelesinde, şirket mevzuunun sınırları açıkça gösterilmesi şartıyla kanunen yasak olmayan her türlü iktisadî amaç ve konular için anonim şirket kurulabilir” denilmektedir. Yeni (6102 sayılı) Türk Ticaret Kanunu'nda ise bu tanım kısaltılmış ve sadece “anonim şirketler, kanunen yasaklanmamış her türlü ekonomik amaç ve konular için kurulabilir.” denmiştir. O halde şu rahatlıkla söylenebilir ki, yasal olmak kaydıyla her türlü amaç ve konuyu seçmekte anonim şirketler serbesttir.

1.2.3 Anonim Şirketlerin Sermayesi

Sermaye konusu anonim şirketlerin en önemli ilgilendiği konulardan birisidir. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda bu maddeler 332. Madde esas olmak üzere 1) Tamamı esas sözleşmede taahhüt edilmiş bulunan sermayeyi ifade eden esas sermaye ellibin Türk Lirasından ve sermayenin artırılmasında yönetim kuruluna tanınmış yetki tavanını gösteren kayıtlı sermaye sistemini kabul etmiş bulunan halka açık olmayan anonim şirketlerde başlangıç sermayesi yüzbin Türk Lirasından aşağı olamaz. Bu en az sermaye tutarı Bakanlar Kurulunca artırılabilir. (2) Bu Kanun anlamında kayıtlı sermayeli anonim şirketlerde başlangıç sermayesi, kuruluşta ve sisteme ilk geçildiğinde haiz olunması zorunlu sermayedir; çıkarılmış sermaye ise, çıkarılmış payların tümünün itibarî değerlerinin toplamını temsil eder. (3) Halka açık olmayan anonim şirketler gerekli şartları artık haiz olmadıkları takdirde, Gümrük ve Ticaret Bakanlığından izin alarak kayıtlı sermaye sisteminden çıkabilecekleri gibi, bu sisteme alınırken aranan nitelikleri kaybettiklerinde, istemleri bulunmasa bile aynı Bakanlık tarafından sistemden çıkartılırlar.” şeklinde yer almaktadır.

1.2.4 Anonim Şirketlerde Devlet Gözetimi

Anonim şirketler yapıları itibariyle genel olarak büyük şirketler olup ekonomiyi doğrudan etkileyebilecek büyüklüklere sahip şirketlerdir. Bu sebeple bu şirketlerde

devlet gözetimi önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu gözetim Yeni (6102 sayılı) Türk Ticaret Kanunu'nda da özellikle belirlenmiştir. Bu maddeler izin başlığı altında 333. maddede (1) Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca yayımlanacak tebliğle, faaliyet alanları belirlenip, ilan edilecek anonim şirketler Gümrük ve Ticaret Bakanlığının izni ile kurulur. Bu şirketlerin esas sözleşme değişiklikleri de aynı Bakanlığın iznine bağlıdır. Bakanlık incelemesi sadece kanunun emredici hükümlerine aykırılık bulunup bulunmadığı yönünden yapılabilir. Bunun dışında hukuki konumu, niteliği ve işletme konusu ne olursa olsun anonim şirketin kuruluşu ve esas sözleşme değişiklikleri herhangi bir makamın iznine bağlanamaz.” şeklinde yer alır. Kamu tüzel kişilerinin yönetim kurulunda temsil ise 334. Maddede (1) Devlet, il özel idaresi, belediye ve köy ile diğer kamu tüzel kişilerinden birine, esas sözleşmede öngörülecek bir hükümle, pay sahibi olmasalar da, işletme konusu kamu hizmeti olan anonim şirketlerin yönetim kurullarında temsilci bulundurmamak hakkı verilebilir. (2) Birinci fıkrada yazılı şirketlerde pay sahibi olan kamu tüzel kişilerinin yönetim kurulundaki temsilcileri, ancak bunlar tarafından görevden alınabilir. (3) Kamu tüzel kişilerinin yönetim kurulundaki temsilcileri, genel kurul tarafından seçilen üyelerin hak ve görevlerini haizdir. Kamu tüzel kişileri, şirket yönetim kurulundaki temsilcilerinin bu sıfatla işledikleri fiillerden ve yaptıkları işlemlerden dolayı şirkete ve onun alacaklılarıyla pay sahiplerine karşı sorumludur. Tüzel kişinin rücu hakkı saklıdır.” maddeleriyle yer almıştır.

1.2.5 Anonim Şirketlerin Kuruluşu

Anonim şirketlerin kuruluşuna 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu bağlamında göz atacak olursak kurucu işlem “şirket, kurucuların, kanuna uygun olarak düzenlenmiş bulunan, sermayenin tamamını ödemeyi, şartsız taahhüt ettikleri, imzalarının noterce onaylandığı esas sözleşmede, anonim şirket kurma iradelerini açıklamalarıyla kurulur.” maddesiyle görülmektedir. Kuruluş belgeleri yani esas sözleşme, kurucular beyanı, değerlendirme raporları, ayın ve işletme devralınmasına ilişkin olanlar da dâhil olmak üzere, kurulmakta olan şirketle, kurucular ve diğer kişilerle yapılan ve kuruluşla ilgili olan sözleşmeler kuruluş belgeleridir. Bunlar, sicil dosyasına konulur ve birer nüshaları şirket tarafından beş yıl süreyle saklanır. Kurucular ile ilgili hükümlere bakarsak “(1) Pay taahhüt edip esas sözleşmeyi imzalayan gerçek ve tüzel kişiler kurucudur. (2)

Kurucular, birinci fıkrada yazılı işlemi, üçüncü bir kişinin hesabına yaptıkları takdirde, bu kişi de kuruluştan doğan sorumluluk bakımından kurucu sayılır. Söz konusu üçüncü kişi, kendisi hesabına iş gören kimsenin bildiği veya bilmesi gereken bir hususu kendisinin bilmediğini ileri süremez.” denilmekte ve asgari kurucu sayısı “anonim şirketin kurulabilmesi için pay sahibi olan bir veya daha fazla kurucunun varlığı şarttır.” ibaresi yer almaktadır. Buna ek olarak, “Pay sahibi sayısı bire düşerse, durum, bu sonucu doğuran işlem tarihinden itibaren yedi gün içinde yönetim kuruluna yazılı olarak bildirilir. Yönetim kurulu bildirim aldığı tarihten itibaren yedi gün içinde, şirketin tek pay sahipli bir anonim şirket olduğunu tescil ve ilan ettirir. Ayrıca, hem şirketin tek pay sahipli olarak kurulması hem de payların tek kişide toplanması hâlinde tek pay sahibinin adı, yerleşim yeri ve vatandaşlığı da tescil ve ilan edilir. Aksi hâlde doğacak zarardan, bildirimde bulunmayan pay sahibi ve tescil ve ilanı yaptırmayan yönetim kurulu sorumludur. Şirket, tek pay sahibi olacak şekilde kendi payını iktisap edemez; ettiremez.” hükümleri yer almaktadır.

Burada eski Türk Ticaret Kanunu’na göre olan değişiklikleri de vurgulamakta fayda var. Eski kanuna göre anonim şirketler tedrici ve ani olmak üzere iki yöntem ile kurulmaktaydı. Tedrici kuruluştaki ana sözleşme ile tespit olunan sermayenin %10’nun kurucular tarafından ödenmesi ve Ticaret Kanunu’ndaki mevcut şartların yerine getirmesiyle de kurulmaktadır. Yeni kanunda ise tek yöntem esas olmuştur. Anonim şirket yeni kanunla kurucuların kanuna uygun olarak düzenlenen, imzaların noterce onaylandığı esas sözleşmede, anonim şirket kurma iradelerini açıklamaları ve sermayenin tamamını şartsız taahhüt etmeleriyle kurulmaktadır.

1.2.6 Anonim Şirketlerin Esas Sözleşmesi

Esas sözleşme anonim şirketin kuruluşunun nasıl olduğunu gösteren şirketin unvanından, kurulduğu yere, şirkete ait ilanların nasıl yapılacağına dair hükümlerin dahi yer aldığı bir belgedir. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nda esas sözleşme ile ilgili hükümler, 339. maddede “(1) Esas sözleşmenin yazılı şekilde yapılması ve bütün kurucuların imzalarının noterce onaylanması şarttır. (2) Esas sözleşmeye aşağıdaki hususlar yazılır:

- a) Şirketin ticaret unvanı ve merkezinin bulunacağı yer.
- b) Esaslı noktaları belirtilmiş ve tanımlanmış bir şekilde şirketin işletme konusu.
- c) Şirketin sermayesi ile her payın itibarî değeri, bunların ödenmesinin şekil ve şartları.
- d) Pay senetlerinin nama veya hamiline yazılı olacakları; belirli paylara tanınan imtiyazlar; devir sınırlamaları.
- e) Paradan başka sermaye olarak konan haklar ve aylar; bunların değerleri; bunlara karşılık verilecek payların miktarı, bir işletme ve ayın devir alınması söz konusu olduğu takdirde, bunların bedeli ve şirketin kurulması için kurucular tarafından şirket hesabına satın alınan malların ve hakların bedelleriyle, şirketin kurulmasında hizmetleri görülenlere verilmesi gereken ücret, ödenek veya ödülün tutarı.
- f) Kurucularla yönetim kurulu üyelerine ve diğer kimselere şirket kârından sağlanacak menfaatler.
- g) Yönetim Kurulu üyelerinin sayıları, bunlardan şirket adına imza koymaya yetkili olanlar.
- h) Genel kurulların toplantıya nasıl çağrılacakları; oy hakları.
- ı) Şirket bir süre ile sınırlandırılmışsa, bu süre.
- i) Şirkete ait ilanların nasıl yapılacağı.
- j) Pay sahiplerinin taahhüt ettiği sermaye paylarının türleri ve miktarları.
- k) Şirketin hesap dönemi.

(3) İlk yönetim kurulu üyeleri esas sözleşme ile atanır.” şeklinde yer almıştır. Görüldüğü üzere esas sözleşmede anonim şirketin kuruluşundan işleyişine her türlü

detayın yazılması amaçlanmıştır. Bu sebeple ana sözleşmenin kuruluşunda tüm kurucuların noter huzurunda imzalanması şart koşulmuştur.

1.2.7 Anonim Şirketlerin Yapısı

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda anonim şirketleri için üç kanuni ve zorunlu yönetim organı kabul edilmiştir. Bunlar yönetim kurulu, genel kurul ve müdürlerdir. Yeni kanundaki farklılık eski kanunda bulunan denetim kurulunun çıkarılıp yeni kanunla bu kurul yerine dışardan yeminli mali müşavir veya serbest mali müşavirlerden oluşan bir denetim yapılması gerektiğinden bahsedilmiştir. Bu yapılara kısaca bir göz atacak olursak yönetim kurulları ortaklığın temsil ve yürütme organı şeklinde faaliyet gösterir. Üyeleri gerçek veya tüzel kişiler olabilir. Bu kişilere yönetim kurulu üyesi denir. Yönetim kurulları, esas sözleşme ile atanmış ya da genel kurul üyeleri tarafından seçilmiş bir veya daha fazla kişiden oluşabilir. Yönetim kurulları en çok üç yıl süreyle görev yaparlar ve esas sözleşmede farklı bir hüküm maddesi bulunmuyorsa bir kişi birden fazla kez yönetim kuruluna seçilebilir. Anonim şirketlerin yönetiminden ve temsilinden yönetim kurulu sorumludur. Yönetim kurullarında her yıl üyeler arasından bir başkan ve başkanın olmadığı zamanlarda ona vekâlet etmek üzere en az bir başkan vekili seçilir. Esas sözleşmeye bağlı olarak da başkanın veya başkan vekilinin genel kurul tarafından seçilmesi de mümkündür. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda yönetim kurulunun görevleri 375. Maddede şu şekilde sıralanmıştır.

Yönetim kurulunun devredilemez ve vazgeçilemez görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Şirketin üst düzeyde yönetimi ve bunlarla ilgili talimatların verilmesi.
- b) Şirket yönetim teşkilatının belirlenmesi.
- c) Muhasebe, finans denetimi ve şirketin yönetiminin gerektirdiği ölçüde, finansal planlama için gerekli düzenin kurulması.
- d) Müdürlerin ve aynı işleve sahip kişiler ile imza yetkisini haiz bulunanların atanmaları ve görevden alınmaları.

e) Yönetimle görevli kişilerin, özellikle kanunlara, esas sözleşmeye, iç yönergelere ve yönetim kurulunun yazılı talimatlarına uygun hareket edip etmediklerinin üst gözetimi.

f) Pay, yönetim kurulu karar ve genel kurul toplantı ve müzakere defterlerinin tutulması, yıllık faaliyet raporunun ve kurumsal yönetim açıklamasının düzenlenmesi ve genel kurula sunulması, genel kurul toplantılarının hazırlanması ve genel kurul kararlarının yürütülmesi.

g) Borca batıklık durumunun varlığında mahkemeye bildirimde bulunulması.

Bunun yanında vurgulanması gereken bir diğer husus da yönetim kurullarına anonim şirketlerde sermaye artırımı yetkisi de verilmiştir.

Anonim şirketlerde bir diğer organ ise genel kuruldur. Genel kurul, kanun ve ana sözleşme hükümlerine göre toplanan pay sahiplerinin bir araya gelmesi ile oluşur. Anonim şirketin karar organı olarak görülebilir. Pay sahiplerinin tamamı bu kurula katılabilir. Düzenlenen genel kurullar olağan veya olağanüstü durumda toplanabilir. Pay sahipleri şirket işlerine ilişkin haklarını genel kurulda kullanırlar. Olağan genel kurullar her faaliyet döneminin sonundan itibaren 3 ay içinde ve yılda en az bir defa yapılır. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile olağan genel kurulda, yetkili organların seçimi, finansal tablolara, yönetim kurulunun yıllık raporuna, kârın kullanım şekline, dağıtılacak kâr ve kazanç paylarının oranlarının belirlenmesine, yönetim kurulu üyelerinin ibraları ile faaliyet dönemini ilgilendiren ve gerekli görülen diğer konulara ilişkin müzakere yapıp karar olunacağı hükmolunmuştur denilmektedir. Gerektiği durumlarda ise genel kurul olağanüstü toplantıya çağrılır. Genel kurul, süresi dolmuş olsa bile yönetim kurulu tarafından toplantıya çağrılabilir. Sermayenin en az onda birini, halka açık şirketlerde ise yirmide birini oluşturan pay sahipleri, yönetim kurulundan, yazılı olarak gerektirici sebepleri ve gündemi de belirterek, genel kurulu toplantıya çağırmasını veya genel kurul zaten toplanacak ise, karara bağlanmasını istedikleri konuların da gündeme konulmasını talep edebilirler. Esas sözleşmede bu çağırma hakkı daha az paya sahip ortaklara da verilebilmektedir. Eğer bu çağırma yönetim kurulu kabul ederse en geç kırk beş gün içinde yapılacak şekilde toplantıya

davet yapılır. Aksi halde bu çağrı davet sahiplerince de yapılabilir. Bu toplantı daveti esas sözleşmede yazan şekilde şirketin internet sitesinde ve de Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi'nde yayımlanan ilanla çağrılır. Bu çağrının toplantı tarihinden iki hafta önce yapılması gereklidir. Bunun yanında 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 437. Maddesinde "Finansal tablolar, konsolide finansal tablolar, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetleme raporları ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisi, genel kurulun toplantısından en az onbeş gün önce, şirketin merkez ve şubelerinde, pay sahiplerinin incelemesine hazır bulundurulur. Bunlardan finansal tablolar ve konsolide tablolar bir yıl süre ile merkezde ve şubelerde pay sahiplerinin bilgi edinmelerine açık tutulur. Her pay sahibi, gideri şirkete ait olmak üzere gelir tablosuyla bilançonun bir suretini isteyebilir." Hükmü uyarınca pay sahiplerinin bu şekilde bir hakları da mevcuttur. Gündem genel kurul toplantıya çağırılan kişi veya kurumlarca belirlenir. Gündemde bulunmayan konular genel kurulda tartışılmaz veya karara bağlanmaz. Genel kurul ile ilgili bir diğer durum ise sahip olduğu yetkilerle alakalıdır. Genel kurulların devredebilecekleri veya devredemeyecekleri yetkiler mevcuttur. Devredemeyecekleri yetkiler, şirket sözleşmesinin değiştirilmesi, sermayenin artırılıp azaltılması, şirket tarafından intifa senedi, imtiyazlı hisse senedi, tahvil vb. gibi menkul kıymetlerin çıkarılması, şirket organlarının seçimi ve azledilmesi, şirket organlarının ibrası, finansal tabloların tasdiki, kârın dağıtılmasına ilişkin tekliflerin karara bağlanması gibi yetkililerdir. Devredebilecekleri yetkiler ise aksi bir açıklama esas sözleşmede yoksa bunların dışında kalan yetkiler olarak söylenebilir.

Bir diğer kanunla belirlenmiş yapı ise müdürlerdir. Müdürler, her ne kadar 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda bir organ olarak tanımlanmasa da gerek organizasyon yapısı gerekse de faaliyetlerin kapsamlı olması nedeniyle yönetim kurulunun şirket idaresinde yetersiz kaldığı durumlarda yönetim kuruluna ait bir takım görev ve yetkiler müdürlere devredilebilir. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na göre anonim şirketlerde, esas sözleşmede öngörülecek bir hükümlerle düzenlenecek bir örgüt yönetmeliğine göre, yönetimi, kısmen veya tamamen bir veya birkaç yönetim kurulu üyesine veya üçüncü kişilere devretmeye yetkili kılınabilir. Bu yönetmelik yönetimi düzenler; bunun için gerekli olan görev yerlerini gösterir, görevleri tanımlar, özellikle kimin kime bağlı ve bilgi sunmakla yükümlü olduğunu belirler. Yönetim kurulu, istem üzerine, pay sahiplerini ve korumaya değer menfaatlerini ikna edici bir biçimde ortaya koyan

alacaklıları, yönetim örgütü yönetmeliği hakkında, yazılı olarak bilgilendirir. Esas sözleşmede aksi yoksa, temsil yetkisi çift imza ile kullanılmak üzere yönetim kuruluna aittir. Yönetim kurulu, temsil yetkisini bir veya daha fazla üyeye veya üçüncü kişi olarak niteleyebileceğimiz müdürlere devredebilir. Son durumda da en az bir yönetim kurulu üyesinin temsil yetkisine sahip olması gerekmektedir (Karyağdı, 2014, s. 137). Müdürler bunun yanında, kanun şirket sözleşmesi veya hizmet sözleşmesi ile kendilerine yükletilen vazifelerin gereği gibi ifa edilmemesinden, genel kurul ve yönetim kurulu kararlarının zamanında ve gereği gibi yerine getirmemesinden, yasal olarak tutulması zorunlu olan defterlerin mevcut olmamasından ve bunların mevzuat hükümlerine uygun olarak tutulmamasından, hisse senetleri bedellerine karşılık olarak ortaklar tarafından yapılacak ödemelerin gerçeğe uygun olmamasından, dağıtılan kâr paylarının genel kurul kararlarına uygun olmamasından yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna ait hükümler gereğince şirkete, pay sahiplerine ve alacaklılara karşı sorumlu olur (Çevik, 1994, s, 314).

İKİNCİ BÖLÜM

KÂR VE KÂR DAĞITIMI, KÂR PAYI, YEDEK AKÇE

2.1 Kâr Kavramı

Kâr iktisadi faaliyetlerinin oluşmasının temel nedenlerinden birisidir. Şirket kuran ortakların yahut genel amacıyla yatırımcıların işletme kurma nedenlerinden en önemlisi kârdır. Bu çalışmada da anonim şirketlerin kâr dağıtımı ve bu dağıtımın vergilendirmesi inceleneceği için kâr kavramının anlaşılması bu çalışma için önemli bir yere sahiptir.

Kâr olmasa şirketlerin uzun vadede ayakta kalmasının zor olacağı açıktır. Zira işletmelerin faaliyetlerinin devamı ve yeni yatırımları finanse etmesi için bir kâr oluşmalıdır. Bunun gerçekleşmemesi halinde şirket finansman kaynağını kendi sermayesinden sağlamaya çalışarak küçülebilir yahut kapanmak zorunda kalabilir. Uzun süreli olmasa da en azından maliyetlerini karşılayabildiği sürece şirketler kârsız da faaliyetlerine devam edebilir.

Kârın tanımlaması elde edilişine göre çeşitlenmektedir. Kârın en genel tanımı ise konulan sermayenin karşılığı olarak elde edilmesi beklenen artış olarak tanımlanmıştır (Karyağdı, 2008, s. 33). Kâr, konulmuş sermayenin üzerindeki her çeşit kazanç ve avansı da barındırmaktadır.

Ticari kârı tanımlamak gerekirse o da belirli bir dönem sonunda, yapılan faaliyetlerden sonra aktif kalemler toplamının pasif kalemler toplamına karşı bir fazlalık oluşmuşsa bu fazlalık o şirketin o dönemdeki kârı olmaktadır (Birsal, 1973, s. 1).

Yani ticari şirketler bakımından inceleyecek olursak kâr, şirketin faaliyetleri sonunda o yılın kâr ve zarar hesabında kârlılık durumunun oluşması ile şirket

bilançosunun pasif tablosuna kaydedilmiş, kanun ve ana sözleşmede belirlenmiş oranlar ve hükümler çerçevesinde ortaklara dağıtılan bir kazanç olarak adlandırılabilir. Kârın tespit edilme şekli de tanımının yapılması için önemlidir. Elde ediliş açısından kârın elde edilmesi vergi hukuku ve özel hukukta ayrı ayrı manalara gelmektedir. Vergi hukuku terimleri genellikle vergilendirme gerekliliklerini anlatmak için kullanılmaktadır. Yani ortaklar arasında ilişkilerden ziyade bu hukukta daha çok kârdan alınacak vergi ile ilgilenmekte dağıtımına ve kârın elde ediliş tarzına pek bakmamaktadır (Ateşgaoğlu, 2011, s.22). Ateşgaoğlu çalışmasında vergi hukuku kavramının ortaklar hukukuna göre ekonomik gerçeklerle daha uyumlu olduğunu belirtmiş ve bu gerçekleri takip etme zorunluluğunun bulunduğundan bahsetmiştir. Zira vergi yasaları ekonomik bakış açısına sahip olmaz ise, hükümetin yani devletin vergi ihtiyacına ve vergi verenlerin vergi kaçırmasına yani kayıt dışına engel olacak şekilde düzenlenmek zorundadır. Özel hukuk yani özel mana da ortaklar hukuku ise daha çok ortakların birbirleriyle ve şirketle olan ilişkilerini düzenlemektedir.

2.1.1 Kârın Elde Edilmesine Göre Tasnifi

Kârın elde ediliş kârın tasnif edilmesinin metotlarından birisidir. Kişiler bakımından değerlendirdiğimizde şahısların faaliyetlere emek ve sermayeleri ile katılmalarından sonra kâra ortak olmaları olanaklıdır. Kâr, hem ticari faaliyetin doğrudan yapılması hem de ticari bir faaliyetin gerçekleşmesi için sermayeye katkı sağlamak suretiyle dolaylı olarak da elde edilebilir. Yani açacak olursak kişiler hem direkt ticaret yaparak bir kâr elde edebilir, hem de ticaret yapılacak ürünün alınma aşamasında sermayesine katkıda bulunarak aktif şekilde alım satım işine karışmasalar da satım işleminden elde edilen kâra ortak olabilirler.

Yani gerçek kişiler görüldüğü üzere hem aktif şekilde ticaret yaparak kâr elde edebilmektedir. Hem de mevcut bir tüzel kişiliğin sermayesine ortak olmak suretiyle de kâra ortak olabilmektedir. Tüzel kişiler de yani işletmeler de başka bir tüzel kişinin sermayesine ortak olup o şirketin kârına ortak olabilmektedir. Anlaşılacağı üzere hem gerçek hem de tüzel kişiler, tüzel kişilerin yapacakları faaliyetlere sermayeleriyle girerek kâra ortak olabilmekte ve bu faaliyetler neticesinde elde edilecek kârdan pay

alabilmektedir. Buna “kâr payı” demek mümkündür. Birsell bu aşamada kâr gruplarını üçe ayırmış ve bu grupları (1) çoğunlukla işlerini tek başına yürüten gerçek kişilerin sahip olduğu küçük işletmelerin kârı, (2) tüzel kişiliği olan büyük işletmelerin kârı, (3) sermaye ya da pay sahibinin kârı (Birsell, s. 2).

2.1.2 Kârın Ticari Ve Mali Olarak Sınıflandırılması

Kârı ticari ve mali olarak sınıflandırırken öncelikle vurgulamamız gereken önceki bölümde belirttiğimiz üzere vergi hukuku ve özel hukuk arasında nasıl bir fark varsa bu benzetmeyi ticari kâr ve mali kâr arasında da vardır. Yani ticari kâr bir nevi ortaklar ile alakalı iken mali kâr kavramı üzerinde devlet vergi almak için durmaktadır.

Kârın tespiti açısından ticaret hukukunda bilanço kârı yani ticari kâr ve safi kâr kavramları kullanılmaktadır. Safi kâr dediğimiz net kâr olup, şirketin varlıklarının mevcut değerlerinden zararların, yükümlülüklerin ve sermayenin düşürülmesinden sonra kalan tutar olarak düşünülebilir. Net kâr anlaşıldığı üzere bilanço kârından daha düşük olmaktadır. Bilanço kârı, aktiflerin pasifleri aşan kısmı olarak tanımlayabiliriz. Vergi ve yasal ödenmesi gereken diğer yükümlülükler düşülmeden hesaplanan bu kâr, ticari kâr olarak adlandırılabilir (Akay, 1996, s. 141).

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’na göre ise hesap dönemine ilişkin ortaya çıkan kârdan geçmiş yıllara ait bilanço zararının düşülmesi sonucu elde edilen kâr ise net dönem kârı olarak adlandırılmaktadır (Ateşşaoğlu, 2011, s. 26).

Ticari kârı özetlemek istersek safi kâr tespiti için önce bilanço kârının tespiti gerekir ve bir nevi ikinci bir kâr hesaplanması demektir. Net kârı hesaplarırken, bilanço yani ticari kârdan düşülmesi gereken tutarları tespit etmek gerekmektedir. Buradan şu sonuç çıkabilir ticari kâr vergisi düşülmemiş olan net kârdır.

Mali kâr ise vergilendirilebilen kazancın tespiti bakımından kaynaklarda meydana gelen bir değer artışı söz konusu olduğu zaman ortaya çıktığı zaman oluşan kârdır. Bir nevi mali kâr vergi hukuku çerçevesinde incelenebilir. Bu kârı bir nevi

vergilendirmeye konu olacak ve vergi hukuku kapsamında tespiti yapılabilen kâr olarak adlandırabiliriz.

Sonuç olarak buradan anladığımız üzere ortaklar hukuku ve kamu hukuku çerçevesinde baktığımızda farklı kâr tanımlarının olması olağandır. Fakat çalışmamızın ilk aşamada konusunu oluşturan kâr dağıtımını daha çok ticari kâr ile yani özel hukuk ile ilgilidir.

2.2 Kâr Payı Kavramı

Kâr ve kâr payı kavramları arasındaki farkı anlamadan kâr dağıtım kavramını anlamak mümkün olmayacaktır. Ateşagaolu çalışmasında kâr payı kavramı ile ilgili olarak bu kavramın ekonomik bakımdan varlığını çok eskiden beri şirketlerin bünyesinde aldığını vurgulamıştır. İlk kâr payı kavramının kullanımı 1565'te İngiltere'de bir maden şirketine ortak olmanın kazancına ve emtiasından kâr payı ödemesine ortak olduğuna ilişkin ilanda yer almıştır (Kehl, 1939, s. 38). İlk uygulama ise 1670 yılında Hudson's Bay Company olmuştur. Bu şirket anonim şirket olup 18 ortaklı bir yapıya sahiptir. Bu şirketin yapılanmasında şirket kazancı belirli aralıklar ile şirket sahiplerine paylaştırılarak dağıtılmıştır. İlk kâr payı ise şirketin müdür yardımcısının şirketteki hissesine karşılık krala sunduğu altın olmuştur (Morck & Yeung, 2005, s. 165)

Kâr kavramının şirketlerin oluşumuyla ortaya çıktığı açıktır. İnsanlar kâr elde edebilmek için şirketler kurup ortak menfaatleri doğrultusunda kâr doğuracak faaliyetlere girişirler. Bu durum tarihte ilk şirketlerin ortaya çıkışından bu yana bu şekilde gelişmiştir. Bu ortaklıklar da en temel kâr dağıtım şekli olan kar payı dağıtımını oluşturmuştur.

Anonim şirketlerin yapıları ise bu kâr dağıtımının en kolay ve rahat yapılacağı yapılar olarak görülmektedir. Kâr paylarının en rahat şekilde dağıtılabildiği anonim şirketlerin ortaya çıkışı ilk olarak 19. Yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri'nde görülmüştür. Dönemin şartları içerisinde oluşan ticari hayat ve ekonomik aktiviteler müteşebbisleri anonim şirketin yapısı tarzında örgütlenmeler kurmalarını sağlamıştır

(Manne, 1963, s. 260). Bu örgütlenme yapısıyla hem İngiltere’de hem de Amerika’da yoğun bir şekilde ortaklık yapıları oluşmaya başlamış, sermayeye ihtiyaç ve yeni yatırımların finansmanı için bu tarz ortaklık yapıları oldukça yaygınlaşmıştır. Yatırımcılar da ellerindeki sermayeyi yatırabilecekleri ortaklıklar bulmuş bu şekilde kârlı yatırımlarla kazanç sağlamaya çalışmıştır.

Kâr payı o halde, şirketlerin yani işletmelerin mevcut kârları üzerinden ortaklarına yaptıkları bir varlık dağıtımı olarak adlandırılabilir. Kâr payını alan şirket ortağı yapmış olduğu yatırım üzerindeki kontrolünü ve mülkiyetini kâr payını alarak geri kazanıyor. Öbür yandan kâr payı sahibi, almış olduğu kâr payını yatırmış olduğu sermaye oranında alacağı parayı şirkete bırakmaktadır (Kingson, 1976, s. 864). Bu nedenle, kâr payı sahibinin yatırıma konu etmiş olduğu varlığının kullanım yetkisini şirkete bırakmış olduğunu düşünebiliriz.

Şirketler de yapılan yatırımlar sonucu işletmesinden sorumlu oldukları tutarları işletmekte ve çeşitli faaliyetler ile kârlar elde etmekte, bu şirkete sermaye bırakan yatırımcılara da yatırım oranları nispetinde kâr payı dağıtmaktadır. Burada belirtmek gerekir ki yatırımcı sadece nakit para ile ortak olamayabilir. Emeğini koyarak da bir yatırımcı kâr payı alabilir.

Buradan şu anlaşılabilir ki kâr payları şirkete yapılan yatırım, konulan sermaye vb. konularda yatırımcılara ödeme yapılması konusundaki en temel yöntemdir. Bu sebeple kullanım alanı oldukça geniştir. Kâr payı bir nevi ekonomik olarak bir şirketin sermayesine yapılan yatırımın geri dönüşüdür diyebiliriz. Sermayenin bir getirisi olan kâr payının dağıtımı yapılmadan önce şirketler sermaye değerini korumak da önemlidir. Çünkü kâr payına konu olan meblağ sermaye değil, sermayeye belirlenmiş dönemde katılmış ekstra değerdir.

Anonim şirketlerde de bu kâr payı genel kurul tarafından karar alınmasıyla dağıtılmaktadır. Anonim şirketlerdeki kâr payının tanımını yaparsak bu pay, kârın her ortağa şirket tarafından ödenecek veya sermaye ortağının ana sözleşme hükümlerine göre dağıtılmaya tahsis edilen yıllık kâra yahut dağıtılmaya tahsis olunan yedek akçeye katılma hakkı olarak da yorumlanabilir.

Kâr payı kavramından bahsederken üzerinde duracağımız bir diğer husus da bu kâr payının faizden farklı olduğunu vurgulamak olacaktır. Çünkü faiz kavramı bir nevi para üzerinden para kazanmakken kâr payı genel olarak yapılan ticari faaliyetlerin kârının ortaklık oranında dağıtılmasıdır. Ayrıca ortaklıklar eğer kâr elde edilmemiş bir dönem varsa bu dönemde kâr dağıtmakla mükellef değildir fakat zarar etseler dahi faiz ödemesi yapmak durumundadırlar. Buna ek olarak faiz miktarı belirli bir meblağ olmasına rağmen kâr payının önceden belirlenmiş bir oranı yoktur. Miktarı dönem içindeki kâra göre değişmektedir (Ansay, 1982, s. 232).

Kâr payını ödenme hususuna gelecek olursak, bu payı kimin ödeyeceği, kime ödeneceği, ödemenin nasıl gerçekleşeceği, kâr için yapılacak faaliyetler, hangi gelirlerin kâr payı dağıtımında kullanılabileceği gibi konular önemli yer tutar. Bu kâr paylarının vergilendirilmesi ile ilgili olarak ileriki konularda daha geniş açıklama yapılacaktır fakat burada vurgulamak gerekir ki vergi hukuku kapsamında vergilendirilebilir bir kâr faaliyeti neticesinde yer alan bir kâr payı varsa bu vergilendirmeye tabidir. Eğer bu kâr payı bu kanunda yer alan bir vergilendirmeye tabi değilse bu kâr payı vergilendirilmez.

2.2.1 Kâr Payı Hakkı

Sermayede hissedar olmak, mali veyahut mali olmayan haklar kazandırır. Kâr payını, bu payın sahibine sağladığı en önemli mali hak olarak nitelendirebiliriz. Bu pay alma hakkına Çevik çalışmasında kâra iştirak hakkı veya temettü talebi hakkı olarak da nitelendirmiştir (Çevik, 2002, s. 524).

Kâr payı hakkı yatırımcılar için kural olarak da vazgeçilmez bir hak olarak nitelendirilebilir. Bu hak her ne kadar kurullarla belirlenmiş ise de her şirket bu kâr payını dağıtamayabilir. Zira her şirket belirlenmiş dönemde kâr elde etmeyebilir. Ama bilindiği üzere şirketlerin kuruluş amacı kâr elde edip bu kârı ortaklarının paylaşmasıdır. Bu sebeple şirket sözleşmeleri ortaklarının bu kâr paylarını koruyacak hükümler barındırır. Yani kâr payı, şirketler ve özelde bu çalışmanın da konusu olan anonim şirketlerde genel olarak bir kullanıma ulaşılmış bir hak niteliği kazanmıştır.

Ortaklar hukukunda da bu kâr dağıtımını önemli bir yere sahiptir. Bunu ortaklığın kurulması amaçları arasında kazanç elde edip bunun ortaklara dağıtılması olmasından anlayabilmekteyiz. Yani bir kâr dağıtım amacı olmadan yatırımcılar bu şirkete ortak olmazlar yahut sermayesine katkı sağlamazlar.

Bu durum Borçlar Kanunu'na da yansımış ve kanunda "... şirketi idare edenler, en az her yıl bir defa hesap vermeye ve kâr paylarını ortaklara ödemeye mecburdurlar." şeklinde bulunmaktadır. Bu durum şirketi yönetenlere bir sorumluluk yüklediği gibi yatırımcılara kâr payı hakkını da doğrular niteliktedir. Türk Ticaret Kanunu'nda da anonim şirket ortaklarının kâr payı alma hakkı olduğu belirtilmiştir.

Yani hak açısından kâr payını değerlendirecek olursak bu hak kanunlarla korunmuş ve yatırımcılara verilmiş bir haktır. Bu durum aynı zamanda yatırımcılara yatırım yapma şevki verme ve ticaretin, üretimin devam etmesi için tabi bir haktır.

2.2.2 Kâr Payı Ve Sınırlar

Kâr payı hakkı ve şirkette çalışanların çıkarları her zaman aynı doğrultuda olmaya bilir. Bu durumda kanunlar, kâr payı hakkını anlamlandırmış, şirket, ortaklar ve şirket alacaklılarının farklı çıkarlarını da düzenlemiştir. Bu kanunlarla dağıtılabilecek kâr tam anlamıyla belirlenmiştir.

Şirketler, kâr elde etmek ve faaliyetlerine devam etmek için belirli yatırımlar yapmak ve yaşanabilecek olası sorunlara karşı tedbirli olmak için kasalarında nakit de bulundurmaları isteyebilirler. Bu nakit kâr payı olarak dağıtılmayıp şirkette tutulabilir. Yani buradan anlaşılacak durum şirket yönetiminin her zaman kâr dağıtım yöntemi seçmeyeceği ve şirketin menfaatlerini ön plana alarak bu kârı bazen şirkette tutabileceği açıktır.

Şirket genel kurullarında, kâr payı dağıtımına ilişkin karar alınırken önce şirketin menfaatleri göz önüne alınabilir. Yani şirketin likidite durumu, muhtemel yatırımları için finansman gereği ve dönemler arası değişen kârlılık ve benzeri hususlar kâr payı

dağıtımını yapılmadan veya bu karar alınmadan yapılacak değerlendirmelerdir (Gönenli, 1983, s. 388).

Yani görüldüğü üzere kâr payı sınırlandırılabilen bir haktır. Yani şirketin devamı ve şirket çıkarları için bu kâr sınırlandırılabilir. Ama bu durum bu kâr payı hakkının komple kısıtlanması manasına gelmez. En nihayetinde şirketin faaliyetlerine devamı da ortaklığın sağlığı açısından geçerlidir. Bunun yanında bu hakkın önemini anlayabileceğimiz bir durumda kâr payı dağıtılmayan bir ortaklıkta bu hakkı dağıtmayan ortaklığın bu dağıtımını neden gerçekleştirmediğini anlatma zorunluluğu vardır.

Bu kısıtlamalar aynı zamanda bize şunu göstermektedir ki, pay sahiplerinin koydukları sermayenin devamlı kullanımına karşılık geçici bir kâr payı talep etme hakları yoktur. Ayrıca kazanç elde edilmiş olsa da ortağa kâr payı dağıtımının yapılacağı hususunda da şirketin bir zorunluluğu yoktur (Ateşşaoğlu, 2011, s. 35).

2.3 Net Kâr

Net kâr kavramına bir önceki bölümde değinmiştik. Bu bölümde bu konuyu daha da açacağız. Net kâr bilanço kârının tekrar hesaplanmasından sonra elde edilen kârdır. Yani net kâr bir şekilde bilanço kârına bağlanmış bir kârdır. Pay sahibinin tahsis olunan net kazançta katılmaya payı da usulüne uygun olarak düzenlenen bilançodaki net kâr göre hesaplanır.

Yedek akçelerin ayrılmasında ve kâr payı dağıtımında esas alınacak net kârın tespitinde kurumlar vergisinin bilanço yani ticari kârdan düşülmesi gereken maddelerden olup bu konu 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda da açık bir şekilde belirtilmemiştir. Ama tasdik edilen bilanço dönemine ilişkin kâr üzerinden ödenmesi gereken kurumlar vergisi tutarının net kâr tutarı içerisinde değerlendirilmemesi ve bu nedenlerle de söz konusu tutarın ticari kârdan düşülmesi gereken bir kalem olarak da hesaba katılması gerekmektedir (Ateşşaoğlu, 2011, s. 40).

2.4 Dağıtılabilir Kâr

Dönem kârının hesaplamasıyla, gerçek kârın tespiti ve dağıtımını amaçlanır. Dağıtım yönünden kârı, işletmenin potansiyeline dokunmadan yani işletmenin gelişmesine ve büyümesine yardımcı olacak kaynakları saklamak koşulu ile hisse sahiplerine dağıtılabilecek aktif artış şeklinde tanımlayabiliriz (Akdoğan, 1988, s. 416).

Bu kâra ilgili hesap döneminde elde edilmiş fakat dağıtılmamış kârlar, düzenli kâr dağıtımını maksadıyla ayrılan yedek akçeler, belirli bir amaca ayrılmış olmayan olağanüstü yedek akçeler, isteğe bağlı yedek akçelerden dağıtılması mümkün olanlar ve yasal yedek akçelerden ana sermayenin yarısını geçen kısmı da girer.

Dağıtılabilir kâr aktif toplamı, borçlar, ödenmiş sermaye, yasal yedek akçe tutarı, yasal yedek akçelerle, yasa ve ana sözleşme gereği ayrılması zorunlu tutardan bir fazla olduğu vakit ortaya çıkar. Yani kâr oluşmadan dağıtılabilir kâr da oluşmamaktadır.

2.5 Yedek Akçe Kavramı

Şirketlerin ekonomik bakımdan faaliyetlerini istikrarlı ve devamlı olarak sürdürebilmeleri için mali yapılarının da kuvvetli olması gerekmektedir. Mali yapısını güçlendirmeyi düşünen ve amaçlayan şirketler de faaliyet dönemini kârlı sonuçla kapatmalı ve kârın belirli kısmını da pay sahiplerine dağıtmayarak şirkette durduğu durumlar da olabilir.

Farklı kaynaklar ile elde edilmiş net kârdan, kâr payı sahiplerine ve diğer hak sahiplerine dağıtılmayarak, yasa, ana sözleşme ve genel kurul kararları ile esas anaparayı aşan malvarlığı, iktisadi hayatta “özel bir malvarlığı” olarak nitelendirilebilecek yedek akçeleri oluşturur.

Yani diyebiliriz ki yedek akçeler ortaklık esas sermayesini aşan net malvarlığı olarak nitelendirilebilir. Yedek akçenin ortaya çıkması, ortaklık kârının gerçekleşmesi ile bu kârdan yapılacak gerekli veyahut isteğe bağlı ayrımlarla ya da aktiflerde meydana gelmiş olan değer artışları veyahut değerlendirme ilkelerindeki hudutlar

içerisinde düşük değerlemeler sonucunda kendisinden de gerçekleşebilir (Yurtman, 1997, s. 41).

Ticaret hukuku açısından baktığımızda ise yedek akçeler, oluşan zararların kapatılması, şirketin işlerinde aksaklıklar olması durumunda şirketin faaliyetlerinin devamı için, işsizliği engelleme ya da sonuçlarını en aza indirme, şirketlerin gelişiminde süreklilik sağlama ve olabildiğince sürekli olarak kâr payı dağıtılmasını amaçlayan niyetle ayrılmış fonlardır ve yedek akçeler, sigorta tazminatı ve bu gibi olağan üstü durumlar karşısında da oluşacak zararını gidermek gayesini gütmektedir (Arslanlı, 1961, s. 73).

Yedek akçelerin önemi ise, anonim şirketin dağıtacağı kâr payını doğrudan etkilemesinden gelmektedir. Yedek akçelerin genellikle sermaye şirketlerinin bilanço dönemlerine ilişkin kârlarından ayırması, yedek akçenin ve türlerin önemini göstermektedir. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 462. Maddesinde de bu durum "Esas sözleşme veya genel kurul kararıyla ayrılmış ve belirli bir amaca özgülenmemiş yedek akçeler ile yasal yedek akçelerin serbestçe kullanılabilen kısımları ve mevzuatın bilançoya konulmasına ve sermayeye eklenmesine izin verdiği fonlar sermayeye dönüştürülerek sermaye iç kaynaklardan artırılabilir." şeklinde yer almaktadır.

2.5.1 Kanuni Yedek Akçeler

Yedek akçelerin zorunlu olanlar ve zorunlu olmayanlar şeklinde ikiye ayrıldığını söyleyebiliriz. Yedek akçelerin bazıları yasalarla düzenlenmiştir ve ayrılmaları şirketin inisiyatifine bırakılmamıştır.

Yasal yedek akçeler, anonim şirketler tarafından kanunen ayrılmaları zorunlu olan yedek akçelerdir ve bunların ayrılmaları ve harcanmaları direkt olarak kanunlar ile düzenlenmiştir. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda da anonim şirketlerin yasal yedek akçe ayırma zorunluluğu belirtilmiştir. Yasal yedek akçe ayrılması esas anaparanın korunması bakımından emredici işlemlerin başında gelir. Yasal yedek akçe ayrılması sadece şirketin menfaatini korumak gibi düşünülmemelidir. Üçüncü şahıslar da bu yedek akçelerin ayrılması ile güvence altına alınmaktadır. Sadece malvarlığı ile sorumlu

anonim şirketlerin alacaklıları için şirket esas sermayesi de alacakların teminatı niteliğindedir (Birsell, 1973, s. 60).

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 519. Maddesinde yedek akçeler ile ilgili olarak "Yıllık kârın yüzde beşi, ödenmiş sermayenin yüzde yirmisine ulaşınca kadar genel kanuni yedek akçeye ayrılır." denilmektedir

2.5.1.1 Kanuni Yedek Akçe Ayrılma İşlemi

Yasal yedek akçelerin ana kaynağı işletmelerin takvim yılı içerisinde yürütmüş olduğu ticari etkinlikler neticesinde elde edilen kazançların net tutarıdır. Net kâr olarak adlandırılan bu tutarın olağan yasal yedek akçenin kaynağı olduğu da söylenebilir.

Kâr payı dağıtımının net kâr üzerinden yapılacak olması yedek akçe ayırma işleminin de aynı kâr tutarı üzerinden yapılmasını gerektirmektedir. Yedek akçeye konu edilen net kâra, işletmelerin bir hesap dönemi içerisinde yürüttüğü etkinlikler sonucunda oluşan gelirler ile bu gelirler için yapmış olduğu giderler arasında pozitif farktan ödenecek vergilerin çıkarılması ile elde edilir. Bu net kâr tutarı üzerinden ayrılan yedek akçeler ise, kâr payı dağıtımında temel olacak net kârın belirlenmesinde düşülecek meblağlar arasında yer almaktadır. Ayrıca net kâr belirlenirken içerisinde bulunan ticari yıla ilişkin kazançlar dikkate alınmakta ve geçmiş dönem kârları daha önceden yedek akçe ayırımına konu oldukları için o yıl tekrar yasal yedek akçe ayırımına konu edilmemektedir.

Şirketlerin ticari faaliyetleri sonunu elde ettikleri dönem kârları dışında yasal yedek akçe ayırımında kullandıkları başka kaynaklar da mevcuttur. Bunlar 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda 519. Maddede "a) Yeni payların çıkarılması dolayısıyla sağlanan primin, çıkarılma giderleri, itfa karşılıkları ve hayır amaçlı ödemeler için kullanılmamış bulunan kısmı, b) Iskat sebebiyle iptal edilen pay senetlerinin bedeli için ödenmiş olan tutardan, bunların yerine verilecek yeni senetlerin çıkarılma giderlerinin düşülmesinden sonra kalan kısmı, c) Pay sahiplerine yüzde beş oranında kâr payı ödendikten sonra, kârdan pay alacak kişilere dağıtılacak toplam tutarın yüzde onu, genel kanuni yedek akçeye eklenir." Maddeleriyle sıralanmıştır.

Buradan da anlaşılacağı üzere, yasal yedek akçelerin olağanüstü kaynakları arasında yer alan kazançların kökenini anapara değerini geçen ödemelerin teşkil ettiğini anlayabiliriz. Bundan dolaydır ki yasal yedek akçe sınırına ulaşılsa dahi bu kazançların yasal yedek akçe kısmına eklenmesi de kanunla zorunlu hale getirilmiştir.

Anonim şirketlerde yıllık net kârın %5'inin ödenmiş sermayenin %20'sine ulaşana dek yedek akçe ayrılmasının, birinci tertip yasal yedek akçe ayrılması olarak uygulamada yer aldığını söyleyebiliriz. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 519. maddesine göre Birinci Tertip Yasal Yedek matrahı net kârın % 5'idir. Bunun yanında eski Türk Ticaret Kanunu ve yeni (6102 sayılı) Türk Ticaret Kanunu'nda yasal yedek akçelerin kullanım amaçlarında bir değişiklik yapılmamıştır. Bu durum 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda "Genel kanuni yedek akçe sermayenin veya çıkarılmış sermayenin yarısını aşmadığı takdirde, sadece zararların kapatılmasına, işlerin iyi gitmediği zamanlarda işletmeyi devam ettirmeye veya işsizliğin önüne geçmeye ve sonuçlarını hafifletmeye elverişli önlemler alınması için kullanılabilir." Şeklinde görülmektedir.

2.5.2 Şirketin Kendi İsteği İle Ayırdığı Yedek Akçeler

Şirketler kendi istekleri ile yedek akçe ayırabildikleri de söylenebilir. Bu durum 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 521 ve 522. Maddeleriyle belirlenmiştir. Bu durum 521. Maddede "Yedek akçeye yıllık kârın yüzde beşinden fazla bir tutarın ayrılacağı ve yedek akçenin ödenmiş sermayenin yüzde yirmisini aşabileceği hakkında esas sözleşmeye hüküm konabilir. Esas sözleşme ile başka yedek akçe ayrılması da öngörülebilir ve bunların özgülenme amacıyla harcanma yolları ve şartları belirlenebilir." Şeklinde yer almıştır. 522. Madde de ise "(1) Esas sözleşmede şirketin yöneticileri, çalışanları ve işçileri için yardım kuruluşları kurulması veya bunların sürdürülebilmesi amacıyla veya bu amacı taşıyan kamu tüzel kişilerine verilmek üzere yedek akçe ayrılabilir. (2) Yardım amacına özgülenen yedek akçelerin ve diğer malların şirketten ayrılması suretiyle bir vakıf veya kooperatif kurulması zorunludur. Vakıf senedinde, vakıf malvarlığının şirkete karşı bir alacaktan ibaret olacağı da öngörülebilir. (3) Şirketin bu amaca özgülediği yedek akçeden başka, yöneticilerden, çalışanlardan ve işçilerden aidat alınmışsa, iş ilişkisinin sonunda, vakıf senedine göre yapılan ayırmadan

yararlanamadıkları takdirde çalışanlara ve işçilere hiç değilse ödedikleri tutarlar ödeme tarihinden itibaren kanuni faiziyle birlikte geri verilir.” Şeklinde Şirketin kendi isteği ile ayırdığı yedek akçeler tanımlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANONİM ŞİRKETLERDE KÂR KAVRAMI

3.1 Anonim Şirketlerde Pay Kavramı

Pay kavramını anonim şirketlerde inceleyecek olursak, anonim şirkette pay, anaparanın belirli sayıda birim değerlere bölünmüş parçaları manasına gelmektedir. Karyagdı'nın çalışmasında buna şu şekilde örnek verilmiştir. 50.000 TL olan ana sermaye 50.000 adet 1 TL'lik birim değere bölünmüş ise her 1 TL'lik birim değer bir paydır denilebilir. Aynı zamanda pay sayısı şirket işlemlerinde ortaklık hissesini de tarif etmektedir. Hem net kârın dağıtımında hem de tasfiye kârının dağıtımında dağıtım bu paya göre yapılmaktadır.

Payları temsil etmek için pay senetleri düzenlenerek pay senede bağlanmış olur ve bu senet kıymetli evrak olarak kabul edilir. Türk Ticaret Kanunu'nda bu pay dağıtımı ile ilgili sermaye 332. Maddede "Tamamı esas sözleşmede taahhüt edilmiş bulunan sermayeyi ifade eden esas sermaye elli bin Türk Lirasından ve sermayenin artırılmasında yönetim kuruluna tanınmış yetki tavanını gösteren kayıtlı sermaye sistemini kabul etmiş bulunan halka açık olmayan anonim şirketlerde başlangıç sermayesi yüzbini Türk Lirasından aşağı olamaz. Bu en az sermaye tutarı Bakanlar Kurulunca artırılabilir." şeklinde yer almaktadır. Payla ilgili asgari tutarlar ise 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda 476. Maddede "(1) Payın itibarî değeri en az bir kuruştur. Bu değer ancak birer kuruş ve katları olarak yükseltilebilir. Anılan itibarî değer Bakanlar Kurulunca yüz katına kadar artırılabilir. (2) Birinci fıkraya aykırı olarak çıkarılan paylar geçersizdir; ancak, pay için yapılan ödemeden doğan haklar saklıdır. Söz konusu payları ihraç edenler, zarar verdikleri kişilere karşı müteselsilen sorumludur. Zamanaşımı hakkında 560 ıncı madde uygulanır. (3) Zora giren şirketin finansal durumunun iyileştirilmesi amacıyla payın itibarî değeri bir kuruştan fazla olduğu takdirde bir kuruşa

kadar indirilebilir.” Hükmüyle görülmektedir. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’na göre kayıtlı sermayeli anonim şirketlerde başlangıç sermayesi kuruluşta ve sisteme ilk geçildiğinde sahip olunması zorunlu olan sermayedir; çıkarılmış sermaye ise, çıkarılmış payların tümünün itibari değerlerinin toplamını temsil etmektedir (Karyağdı, 2014, s. 139). Payların bölünmesi ise Türk Ticaret Kanunu’nda 477. Maddede belirlenmiştir. “(1) Pay şirkete karşı bölünemez. Bir payın birden fazla sahibi bulunduğu takdirde, bunlar şirkete karşı haklarını ancak ortak bir temsilci aracılığıyla kullanabilirler. Böyle bir temsilci atamadıkları takdirde, şirketçe söz konusu payın maliklerinden birine yapılacak tebligat tümü hakkında geçerli olur. (2) Genel kurul, sermaye tutarı aynı kalmak şartıyla, esas sözleşmeyi değiştirmek suretiyle, payları, asgari itibarî değer hükmüne uyararak, itibarî değerleri daha küçük olan paylara bölmek veya payları itibarî değerleri daha yüksek olan paylar hâlinde birleştirmek yetkisini haizdir. Şu kadar ki, payların birleştirilebilmesi için her pay sahibinin bu işleme onay vermesi gerekir. Kanununun 476 ncı maddesi saklıdır.”

3.2 Anonim Şirketlerde Kâr Payı Hakkı

Anonim şirketlerin şahıs şirketlerinden farkı ortak amaç, ortaklık gibi birleştirici amaçların dışında yasal olarak yasaklanmamış konularda iktisadi olarak faaliyetlerini sürdürmek, kâr elde etmek ve bunu hissedarlarına dağıtmaktır. Anonim şirketlerin kuruluş amacı kâr elde etmek ve bunu dağıtmaktır ve bu sayede ortakların da öncelikli amacı bu kârdan pay almaktır. Türk Ticaret Kanunu, hissedarın bu gayesini kısıtlanabilir fakat komple kaldırılamaz bir hak olarak düzenlemiştir.

Türk Ticaret Kanunu’nun 437. Maddesinde, finansal tablolar, konsolide finansal tablolar, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetleme raporları ve yönetim kurulunun kâr dağıtım önerisini, genel kurul toplantısından on beş gün önce incelemeye hakkının olması da hissedarların bu haklarını koruma metotlarından birisidir. Pay sahibinin şirkete karşı sahip olduğu mali haklardan en önemlisi şirketin elde etmiş olduğu kârdan pay alma hakkıdır. Bu kavram kaynaklarda “dividend” veya “temettü” şeklinde de geçmektedir. Bu hak kısıtlanması olası fakat özüne dokunulması mümkün olmayan bir haktır.

Bu hak ile ilgili butlan durumu 447. Maddede “(1) Genel kurulun, özellikle; a) Pay sahibinin, genel kurula katılma, asgari oy, dava ve kanundan kaynaklanan vazgeçilemez nitelikteki haklarını sınırlandıran veya ortadan kaldıran, b) Pay sahibinin bilgi alma, inceleme ve denetleme haklarını, kanunen izin verilen ölçü dışında sınırlandıran, c) Anonim şirketin temel yapısını bozan veya sermayenin korunması hükümlerine aykırı olan, kararları batıldır.” Biçiminde yer almıştır.

Kâr payı ile ilgili olarak yönetim kurulu kâr dağıtım önerisini Türk Ticaret Kanunu’nun 519. Maddesi ve esas sözleşmeyi dikkate alarak genel kurula sunar. Genel kurulda alınan karar sonucunda kâr payı, artık hissedarın şirketten olan alacağına dönüşür. Kâr paylarının pay sahiplerine nakden ödenir. Şirket tarafından ödenmeye başlanan kâr payı 5 yıl içinde pay sahiplerince şirketten tahsil edilmediği durumda Hazine’ye devrolmaktadır. Ayrıca 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun “Geri Alma Hakkı” başlıklı 512. Maddede “Kötü niyet hâlinde (1) Haksız yere ve kötü niyetle kâr payı veya hazırlık dönemi faizi alan pay sahipleri, bunları geri vermekle yükümlüdür. Yönetim kurulu üyelerinin kazanç payları hakkında da aynı hüküm uygulanır. (2) Geri alma hakkı, paranın alındığı tarihten itibaren beş yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.” Hükümü yer almıştır.

3.3 Anonim Şirketlerce Basılan Menkul Değerler

Anonim şirketlerin çıkarmış olduğu menkul değerlerin doğrudan kâr dağıtımıyla ilişkisi yoktur. O sebeple bu bölümde genel olarak bu değerlerden bahsedilecektir. Menkul kıymetler, ortaklık veya alacaklılık hakkı sağlayan ve belirli bir tutarı temsil eden kıymetli evraklardır. Anonim şirketler tarafından çıkarılacak menkul değerler ise şirkete ortak olma amacı ile alınan ve iştirak hakkına ilişkin menkul değerler ve anonim şirketin finansman gereksinimini temin maksadıyla çıkarılan menkul değerler olmak üzere ikiye ayrılır.

İştirak hakkı veren belgeler intifa senetleri ve kâr-zarar ortaklığı belgeleridir. Finansman temini gayesiyle basılan menkul değerlerden bazıları ise tahvil, irad senedi, menkul kıymet yatırım fonu katılma belgesi, ipotekli borç senedi, finansman bonusu, banka bonoları ve banka garantili bonolar olarak sıralanabilir.

3.3.1 Hisse Senetleri

Hisse senetleri şahıslara veya şirketlere ilgili anonim şirket üzerinde tasarruf hakkını temsil eden kıymetli evrak niteliğindeki belgelerdir. Ana sermayenin her bir payını teşkil eden hisse senetlerinin yazılı değerleri toplamı da ana sermayenin toplamına eşittir.

Payların senede bağlı olmasının payın kullanımı üzerinde bir etkisi bulunmamaktadır. Ortaklık paylarının senede bağlanmış olması bunun yanında ortaklık payının kolaylıkla tedavül hale gelmesini sağlamaktadır.

3.3.1.1 Hamiline Yazılı Hisse Senetleri

Bu senetler metninden veya şeklinden hamili kim ise o kimsenin hak sahipliğini gösteren hisse senetleridir. Bu senetler teslim ile devredilebilirler ve transferi kolaydır. Bu sebeple oldukça çok kullanılmaktadırlar. Ayrıca bu senetlerde devreden veya devralanın bu işlemi anonim şirkete bildirmesine gerek olmamaktadır.

Bu hisse senetleri tertipler ile çıkarılmaktadırlar. Çıkarılmış olan bir tertip hamiline değerinin tamamı ödenmeden şirketler yeni tertip hisse senedi çıkaramamaktadır. Yani tedavülde olan hamiline yazılı hisse senetlerinin bedelinin tamamı ödenmiş durumdadır.

3.3.1.2 Nama Yazılı Hisse Senetleri

Bu senetler belli bir kişi adına yazılmış olan ve ismi yazılı kişinin şirketteki payını gösteren kanunen emre yazılı kıymetli evrak niteliğindeki belgelerdir. Seneden devri ciro ve zilyetliğin devri ile olmaktadır. İsim yazılı çıktığı için senetteki isim ilk sahibinin adıdır ve bu senedin nama yazılı olmasının bir sonucudur.

Bu hisse senetlerinin hamiline yazılı hisse senetlerinden farklı bu senetler bedelleri ödenmeden çıkarılabilmektedir. Kalan kısım ise taksitler halinde ödenebilmektedir.

Bunun nedeni ise bedeli kısmen ödendiği ve nama yazılı olduğundan senedin sahibi belli olduğu için kalan borcu ödeyebilme imkânı vardır. Bu senetler sahip değıştirseler de yeni sahibi anonim şirket pay defterine kaydı zorunlu olduğundan borcun tamamlattırılması olanaklıdır. Öbür yandan hamiline yazılı hisse senetlerinde sahibinin şirket kayıtlarından tespiti yapılamadığından bu senetlerde bedeli tamamen ödenmeden ihraç mümkün olmamaktadır.

3.3.2 Hisse Senetleri ile İlgili Diğer Belgeler

Bu vesikaları kısaca şirkete ortaklık hakkı veren fakat hisse senedinden farklı belgelerdir diğer tanımlayabiliriz.

3.3.2.1 Hisse Senedi İlmühaberleri

Anonim şirketlerin kuruluş işlemleri tamamlandıktan, tescil ve ilanı yapıldıktan yani şirket tüzel kişilik kazandıktan sonra hisse senetleri henüz çıkarılmadan hisse senetlerinin yerini tutmak üzere hisse karşılığı verilmekte olan menkul kıymet niteliği taşıyan geçici belgelerdir.

İlmühaberler hem nama yazılı hisse senetleri için hem de hamiline hisse senetleri için çıkarılabilmektedir. Bu belgeler geçici belge niteliğinde olsa da içerdikleri ortaklık hakkı geçici değildir.

Nama yazılı hisse senetlerinin yerini tutmak için çıkaran ilmühaberler nama yazılı hisse senetlerinin devrine ilişkin hükümlere bağlıdırlar. Bunun yanında hamiline yazılı pay senetleri için çıkarılan nama yazılı ilmühaberlerinde devir konusundaki hükümler uyarınca devir işlemine tabi tutulmaktadır.

3.3.2.2 Makbuzlar

Anonim şirketlerinin tescil edilmesinden önce kuruluş işlemleri sırasında şirket henüz tescil olmadan ana sermayede belirli bir payı taahhüt eden ortağın bu paya karşılık gelmek üzere bir miktar para peşin ödenmek üzere, şirket kurucuları veya

yönetim kurulunca düzenlenerek imzalanan ve hissedarlara verilen belgelere makbuz denilmektedir.

3.3.2.3 Yeni Pay Alma Hakkı Kuponu

Rüçhan hakkı da denilen bu hak, anonim şirketin sermayesini artırmaya karar verilmesi durumunda şirket ortaklarının artırılan sermaye ile orantılı olarak sahip olabildikleri yeni hisseleri öncelikli alma hakkıdır.

Bu haklar için anonim şirketlerin rüçhan hakkı çıkarmaları da mümkün olmaktadır. Ortakların rüçhan hakkını kullanmak istememeleri halinde ise menkul kıymet hükmünde olan rüçhan hakkı kuponlarını belirlenen süreler içerisinde satması da olanaklıdır.

3.3.2.4 Faiz Kuponları

Türk Ticaret Kanunu'nun 510. Maddesine göre kurucu ortaklara verilmek üzere, hazırlık devresi faizleri için sahiplerine yazılı olarak verilebilmektedir.

3.3.2.5 Opsiyon Belgesi

Diğer adı Küsür Belgesi olan bu belge sermaye artırımını sırasında kendisine tam pay verilmeyen ortaklara küsur miktarı belirlenerek verilen belgelerdir.

3.3.3 İmtiyazlı Hisse Senetleri

Türk Ticaret Kanunu'nun 478. Maddesi uyarınca ana sözleşme ile bazı hisse senetlerine kâr payı veya tasfiye halindeki şirket mevcudunun dağıtılması gibi konularda imtiyaz hakları tanınabileceği imkânı verilmiştir.

İmtiyazlı hisse senetleri kuruluş esnasında ana sözleşmede hüküm konulmak şartıyla kabul edilebileceği gibi daha sonra ana sözleşmenin değiştirilmesi ile de kabul edilebilir. Ana sözleşmede hüküm bulunması tek başına yeterli değildir. Ticaret siciline tescil ve Ticaret Sicili Gazetesi'nde de ilan gereklidir.

İmtiyazlı hisse senetleri şahsa değil paya göre çıkarılmaktadır. Yani tanınan istisna şahsa değil paydır. Türk Ticaret Kanunu'nun 519. Maddesi uyarınca da imtiyazlı hisse senetleri malikleri, yasal yedek akçeler ayrılıp bütün pay sahiplerinin %5'lik kâr payı dağıtıldıktan sonra kârdan paylarını alabilmektedir.

3.3.4 İntifa Senetleri

Bu senetler, sahibine sadece malvarlığı hakları sağlayan hisse senetlerinden farklı olarak anonim şirketlerde herhangi bir payı temsil etmeyen bu nedenle de ortaklık hakkı sağlamayan kıymetli evraklardır.

Bu senetlerin çıkarılması için ana sözleşmede hüküm bulunması gerekmektedir. Ayrıca genel kurulun da arz işlemine karar vermesi şarttır. Başkasına devredilemeyen bu senetlerin sağladığı haklar tasfiye ve fesih ile sona ermektedir. İntifa senedi sahiplerinin hakları ana sözleşmede düzenlenmiştir ve herhangi bir şekilde genel kurul bu hakları ihlal edemez.

İntifa senedi sahiplerine üyelik hakları verilmemektedir, öbür yandan net kazançta yahut tasfiye sonucunda veya yeni çıkarılacak hisse senetlerini alma hakkı tanınabilmektedir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 502. Maddesi gereğince de intifa senedi sahiplerinin hakları ana sözleşmede yapılan değişikliklerle yahut yeni intifa senetleri çıkarılarak ihlal edildiği durumda, intifa senedi sahiplerinin muvafakatını almak için toplantı yapılabilmektedir.

3.3.4.1 Kurucu İntifa Senetleri

Bu tür intifa senetleri uygulamada en çok kullanılan intifa senedi türüdür. Türk Ticaret Kanunu'nun 502. ve 503. Maddelerinde öngörülen intifa senetlerinin özel bir türü olup şirkette sermaye payını temsil etmediklerinden pay senedi olarak değerlendirilmemektedir. Bu nedenle bu senetler sahiplerine oy kullanmak vb. gibi ortaklara verilen hakları sağlamamaktadır.

3.3.4.2 Katılma İntifa Senetleri

Nakit karşılığında çıkarılan pay sahipliği haklarına sahip olmaksızın sadece kârdan pay alma, tasfiye kalanından faydalanma, yeni pay alma hakkının bir kısmından yahut hepsinden faydalanma hakkı sağlayan senetlerdir. Bu senetler menkul kıymet olup sonradan nama veya hamiline çıkarılabilmektedir.

3.3.5 Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgesi

Anonim şirketlerin kendi finansman ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çıkarmış oldukları ve şirketin kâr veya zararına katılmayı sağlayan kıymetli evrak niteliğinde olan senetlerdir.

3.4 Anonim Şirketlerde Esas Sözleşmede Kârın Tespiti Ve Dağıtım

Bu bölümde Karyağdı'nın (2014: 153-156) çalışmasındaki örneklerine bulunan kaynaklardan atıflar da yapılacaktır. Anonim şirketlerde kâr dağıtım konusundaki örnek hükümlere bakalım.

1. Örnek: Kârın Tespiti ve Dağıtım

Madde 12- Şirketin net dönem karı yapılmış her çeşit masrafların çıkarılmasından sonra kalan miktardır. Net dönem kârından her yıl %5 genel kanuni yedek akçe ayrılır; kalan miktarın %5'i pay sahiplerine kar payı olarak dağıtılır. Kar payı, pay sahibinin esas sermaye payı için şirkete yaptığı ödemelerle orantılı olarak hesaplanır.

Net dönem karının geri kalan kısmı, genel kurulun tespit edeceği şekil ve surette dağıtılır. Pay sahiplerine yüzde beş oranında kar payı ödendikten sonra kardan pay alacak kişilere dağıtılacak toplam tutarın yüzde onu genel kanuni yedek akçeye eklenir.

(Esas sözleşme ile yıllık karın %5'inden fazla ve ödenmiş sermayenin %20'sini aşabilecek tutarda yedek akçe ayrılması belirlenebilir. Pay sahiplerine esas sözleşme ile

yüzde beşten daha yüksek bir oranda kar dağıtımı öngörülebilir. Esas sözleşme ile kar dağıtımına ilişkin farklı bir hesaplama yöntemi belirlenebilir. Esas sözleşme ile pay sahiplerine kar payı dağıtımından önce isteğe bağlı yedek akçe ayrılması öngörülebilir. Bu durumda, genel kanuni yedek akçe ile birlikte söz konusu yedek akçeler ayrılmadıkça kar dağıtımı yapılamaz. (TTK Madde 521, 511, 508/1).

2. Örnek: Kârın Tespiti ve Dağıtımı

MADDE - 25 - Şirket, Türk Ticaret Kanunu ve Sermaye Piyasası Mevzuatı hükümleri çerçevesinde belirlediği kar dağıtım politikası uyarınca karını dağıtır.

Şirketin faaliyet dönemi sonunda tespit edilen gelirlerinden, Şirketin genel giderleri ile muhtelif amortisman gibi şirketçe ödenmesi veya ayrılması zorunlu olan miktarlar ile şirket tüzel kişiliği tarafından ödenmesi zorunlu vergiler ve diğer mali mükellefiyetler düşüldükten sonra geriye kalan ve yıllık bilançoda görülen dönem karı, varsa geçmiş yıl zararlarının düşülmesinden sonra, sırasıyla aşağıda gösterilen şekilde tevzi olunur:

Genel Kanuni Yedek Akçe:

a) % 5'i kanuni yedek akçeye ayrılır.

Birinci Kar Payı:

b) Kalandan, varsa yıl içinde yapılan bağış tutarının ilavesi ile bulunacak meblağ üzerinden, genel kurul tarafından belirlenecek kar dağıtım politikası çerçevesinde ve ilgili mevzuat hükümlerine uygun olarak birinci kar payı ayrılır.

c) Yukarıdaki indirimler yapıldıktan sonra, Genel Kurul, kar payının, yönetim kurulu üyeleri ile memur, müstahdem ve işçilere, çeşitli amaçlarla kurulmuş vakıflara ve benzer nitelikteki kişi ve kurumlara dağıtılmasına karar verme hakkına sahiptir.

İkinci Kar Payı:

d) Net dönem karından, (a), (b) ve (c) bentlerinde belirtilen meblağlar düştükten sonra kalan kısmı, Genel Kurul, kısmen veya tamamen ikinci kar payı olarak dağıtmaya veya Türk Ticaret Kanunu'nun 521 inci maddesi uyarınca kendi isteği ile yedek akçe olarak ayırmaya yetkilidir.

Genel Kanuni Yedek Akçe:

e) Pay sahipleriyle kara iştirak eden diğer kimselere dağıtılması kararlaştırılmış olan kısımdan, % 5 oranında kar payı düştükten sonra bulunan tutarın onda biri, TTK'nın 519'uncu maddesinin 2'nci fıkrası uyarınca genel kanuni yedek akçeye eklenir.

Yasa hükmü ile ayrılması gereken yedek akçeler ayrılmadıkça, esas sözleşmede pay sahipleri için belirlenen kar payı nakden ve/veya hisse senedi biçiminde dağıtılmadıkça; başka yedek akçe ayrılmasına, ertesi yıla kâr aktarılmasına ve kar payı dağıtımında yönetim kurulu üyeleri ile memur, müstahdem ve işçilere, çeşitli amaçlarla kurulmuş olan vakıflara ve bu gibi kişi ve/veya kurumlara kâr payı dağıtılmasına karar verilemez.

Yönetim Kuruluna verilecek prim ve temettü ikramiyesinin oran ve şekli Genel Kurul kararı ile tesbit edilir. Memur ve müstahdemlere verilecek prim ve temettü ikramiyesinin tutarı, yönetim kurulunun teklifi üzerine genel kurulca kararlaştırılır.

Kar payı, dağıtım tarihi itibarıyla mevcut payların tümüne, bunların ihraç ve iktisap tarihleri dikkate alınmaksızın eşit olarak dağıtılır.

Dağıtılmasına karar verilen karın dağıtım şekli ve zamanı, yönetim kurulunun bu konudaki teklifi üzerine genel kurulca kararlaştırılır.

Bu esas sözleşme hükümlerine göre genel kurul tarafından verilen kar dağıtım kararı geri alınamaz.

3. Örnek: Kârın Taksimi

Madde 25

Şirketin umumi masrafları ile muhtelif amortisman gibi, şirketçe ödenmesi ve ayrılması zaruri olan meblağlar ile Şirket tüzel kişiliği tarafından ödenmesi zorunlu vergiler hesap senesi sonunda tespit olunan gelirlere düşüldükten sonra geriye kalan ve yıllık bilançoda görülen safi (net) kar, varsa geçmiş yıl zararlarının düşülmesinden sonra sırası ile aşağıda gösterilen şekilde tevzi olunur.

I- Türk Ticaret Kanunu'nun 466. Maddesinin birinci fıkrası hükmüne göre %5 kanuni yedek akçe ayrılır.

II- Kalan bu net dağıtılabılır dönem kar'ından;

a) Pay sahipleri için Sermaye Piyasası Kurulu'nun tebliğleri uyarınca birinci temettü hissesi ayrılır.

Bu birinci temettü oranına hanel gelmemek şartıyla kalan net dağıtılabılır kar'dan aşağıdaki kar kalemleri ayrılır.

b) % 5 nisbetinde intifa senedi sahiplerine temettü ayrılır.

c) Yönetim kurulu üyeleri ile şirket müdür ve memurlarına safi kardan yukarıda (a) ile (b) bentlerinde yazılı kalemlerin ödenmesinden sonra kalanın en çok %5'e kadarı Genel Kurul'un takdirine göre kazanç payı olarak tahsis edilebilir. Yönetim kurulu üyeleri için belirlenmiş olan kazanç payının üyeler arasındaki dağılımı Genel Kurul tarafından sermaye piyasasına ilişkin mevzuat da gözetilerek belirlenir.

d) %5'e kadar olan kısmı T.T.K.nun 468nci maddesine istinaden kurulacak vakıflar ile eğitim, sağlık ve kültür yardımları için ayrılır.

III- ve II. maddede sözü edilen miktarlar düşüldükten sonra kalan bakiye, kısmen veya tamamen ortaklara hisseleri nispetinde ikinci kar payı olarak tevzi edilebileceği gibi, kısmen veya tamamen fevkalade ihtiyata da ayrılabilir.

IV- Pay sahipleriyle kar'a iştirak eden diğer kimselere dağıtılması kararlaştırılmış olan kısımdan ödenmiş sermayenin %5'i oranında kar payı düşüldükten sonra bulunan tutarın onda biri Türk Ticaret Kanunu'nun 466. maddesinin 2. fıkrasının 3. bendi uyarınca ikinci tertip kanuni yedek akçe olarak ayrılır.

Yönetim kurulu üyeleri ile memur, müstahdem ve işçilere kar'dan pay dağıtılabilmesi için esas sözleşmede hüküm bulunması şarttır. Yasa hükümleri ile ayrılması gereken yedek akçeler ile esas sözleşmede pay sahipleri için belirlenen birinci temettü nakden ve/veya hisse senedi biçiminde dağıtılmadıkça başka yedek akçe ayrılmasına, ertesi yıla kar aktarılmasına ve çeşitli amaçlarla kurulmuş olan vakıflara ve bu gibi kişi ve/veya kurumlara, intifa senedi sahiplerine, yönetim kurulu üyeleri ile memur, müstahdem ve işçilere kâr'dan pay dağıtılmasına karar verilemez.

Sermaye Piyasası Kanunu hükümleri gereğince ve Sermaye Piyasası mevzuatındaki esaslara uyulmak kaydıyla temettü avansı dağıtılabilir. Dağıtılan avansın mahsubu da yine ilgili mevzuat hükümlerine göre yapılır.

3.5 Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımının Hukuksal Boyutu

Kâr dağıtımına karar verme yetkisi genel kurula ait olup bu yetkiyi herhangi bir kişiye ya da organa devretmesi mümkün değildir. Kanun ve esas sözleşme gereği dağıtılması zorunlu olan birinci temettü ile dağıtımına karar verilen kârın dağıtım tarihleri genel kurul tarafından belirlenir. Dağıtım tarihi ile ilgili olarak da yönetim kuruluna yetki devri yapılamaz. Halka açık şirketlerde ise Sermaye Piyasa Kurulu tarafından yapılan düzenlemeler saklı kalmak üzere dağıtım tarihleri genel kurul toplantısının yapıldığı gününü aşmamak üzere belirlenir (Karyağdı, 2014, s. 157).

Bu hukuksal prosedüre madde madde bakacak olursak (2014: 157);

1- Hesap dönemi kapandıktan sonra yönetim kurulu tarafından finansal tabloların (bilançonun, gelir tablosunun vb.nin) usulüne uygun olarak düzenlenmesi, kâr zarar hesabının çıkarılması, yıllık raporun hazırlanması, kârın ne şekilde dağıtılacağına ilişkin teklifin hazırlanması

2- Hesap döneminin kapanmasından itibaren 3 ay içinde yönetim kurulu tarafından genel kurulun, ilan ve toplantı gününden en az 15 gün önce esas sözleşmede belirtilen şekilde ve Ticaret Sicil Gazetesi'ne ilan vermek suretiyle toplantıya çağırılması, (Bu ilan ve tebliğlerde genel kurulun gündeminin de belirlenmesi)

3- Yukarıda belirtilen süre içinde finansal tabloların, yıllık raporun, kârın dağıtılması teklifinin belirtilen süre içinde finansal tabloların, yıllık raporun, kârın dağıtılması teklifinin ve denetim raporlarının pay sahiplerinin incelenmesi için şirket merkezi veya şubelerinde hazır tutulması

4- Genel kurulun, şirketin finansal tabloları ve kârın dağıtılmasına ilişkin teklifi aynen ya da değiştirerek onaylaması

5- Genel kurulda kâr payının ödeneceği tarih belirlenmişse bu tarihte ödeme yapılır. Genel kurulda ödeme tarihi belirlenmemişse hemen ödenmesi gerekir. Ödeme tarihinden itibaren alınmayan kâr payları 5. Yılın sonunda Hazine'ye intikal eder.

3.6 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımı

Bu bölümde 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda anonim şirketlerde kâr dağıtımı ile ilgili maddeler sıralanacaktır. Bu maddeler eski kanuna göre güncellenmiş olan mevcut kanunlardır. Çalışma kapsamında da incelenen hususlar bu maddeler altında incelendiği için çalışmada bu maddelere yer verilmesine gerek duyulmuştur. Ayrıca literatürde son kanun kapsamında bir çalışma yapılmamış olması da yeni kanundaki maddelerin incelenmesini zorunlu kılmıştır.

MADDE 348:

(1) Şirketi kurdukları sırada harcadıkları emeğe karşılık olarak kuruculara, para ve bedelsiz pay senedi vermek gibi şirket sermayesinin azalması sonucunu doğurabilecek bir menfaat tanınmaz. Bu hükme aykırı esas sözleşme hükümleri geçersizdir. Ancak, dağıtılabılır kârdan 519 uncu maddenin birinci fıkrasında yazılı yedek akçe ile pay sahipleri için yüzde beş kâr payı ayrıldıktan sonra kalanın en çok onda biri intifa senetleri bağlamında kuruculara ödenir.

(2) Bu Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra kurulan anonim şirketler, pay senetlerini halka arz etmeden önce kurucu intifa senetlerini, herhangi bir bedel ödemediği iptal ederler; aksi hâlde intifa senetleri kendiliğinden geçersiz sayılır.

(3) Dağıtılabilecek kâr mevcut ise şirket kârın dağıtılmamasını kararlaştırmış olsa bile kurucu intifa sahipleri esas sözleşmede öngörülen kâr paylarını alırlar.

MADDE 502:

(1) Genel kurul, esas sözleşme uyarınca veya esas sözleşmeyi değiştirerek, bedeli kanuna uygun olarak yok edilen payların sahipleri, alacaklılar veya bunlara benzer bir sebeple şirketle ilgili olanlar lehine intifa senetleri çıkarılmasına karar verebilir. Bu senetlere 348 inci madde uygulanır.

(2) Kurucular için çıkarılanlar da dâhil olmak üzere, intifa senetleri emre ve hamiline yazılı olabilir.

MADDE 519:

(1) Yıllık kârın yüzde beşi, ödenmiş sermayenin yüzde yirmisine ulaşıncaya kadar genel kanuni yedek akçeye ayrılır.

(2) Birinci fıkradaki sınıra ulaşıldıktan sonra da;

a) Yeni payların çıkarılması dolayısıyla sağlanan primin, çıkarılma giderleri, itfa karşılıkları ve hayır amaçlı ödemeler için kullanılmamış bulunan kısmı,

b) Iskat sebebiyle iptal edilen pay senetlerinin bedeli için ödenmiş olan tutardan, bunların yerine verilecek yeni senetlerin çıkarılma giderlerinin düşülmesinden sonra kalan kısmı,

c) Pay sahiplerine yüzde beş oranında kâr payı ödendikten sonra, kârdan pay alacak kişilere dağıtılacak toplam tutarın yüzde onu, genel kanuni yedek akçeye eklenir.

(3) Genel kanuni yedek akçe sermayenin veya çıkarılmış sermayenin yarısını aşmadığı takdirde, sadece zararların kapatılmasına, işlerin iyi gitmediği zamanlarda işletmeyi devam ettirmeye veya işsizliğin önüne geçmeye ve sonuçlarını hafifletmeye elverişli önlemler alınması için kullanılabilir.

(4) İkinci fıkranın (c) bendi ve üçüncü fıkra hükümleri, başlıca amacı başka işletmelere katılmaktan ibaret olan holding şirketler hakkında uygulanmaz.

(5) Özel kanunlara tabi olan anonim şirketlerin yedek akçelerine ilişkin hükümler saklıdır.

MADDE 521:

(1) Yedek akçeye yıllık kârın yüzde beşinden fazla bir tutarın ayrılacağı ve yedek akçenin ödenmiş sermayenin yüzde yirmisini aşabileceği hakkında esas sözleşmeye hüküm konabilir. Esas sözleşme ile başka yedek akçe ayrılması da öngörülebilir ve bunların özgülleme amacıyla harcanma yolları ve şartları belirlenebilir.

MADDE 522:

(1) Esas sözleşmede şirketin yöneticileri, çalışanları ve işçileri için yardım kuruluşları kurulması veya bunların sürdürülebilmesi amacıyla veya bu amacı taşıyan kamu tüzel kişilerine verilmek üzere yedek akçe ayrılabilir.

(2) Yardım amacına özgülenen yedek akçelerin ve diğer malların şirketten ayrılması suretiyle bir vakıf veya kooperatif kurulması zorunludur. Vakıf senedinde, vakıf malvarlığının şirkete karşı bir alacaktan ibaret olacağı da öngörülebilir.

(3) Şirketin bu amaca özgülediği yedek akçeden başka, yöneticilerden, çalışanlardan ve işçilerden aidat alınmışsa, iş ilişkisinin sonunda, vakıf senedine göre yapılan ayırmadan yararlanamadıkları takdirde çalışanlara ve işçilere hiç değilse ödedikleri tutarlar ödeme tarihinden itibaren kanuni faiziyle birlikte geri verilir.

MADDE 523:

(1) Kanuni ve esas sözleşmede öngörülen isteğe bağlı yedek akçeler ayrılmadıkça pay sahiplerine dağıtılacak kâr payı belirlenemez.

(2) Genel kurul;

a) Aktiflerin yeniden sağlanabilmesi için gerekliyse,

b) Bütün pay sahiplerinin menfaatleri dikkate alındığında, şirketin sürekli gelişimi ve olabildiğince kararlı kâr payı dağıtımını yönünden haklı görülüyorsa, Kanunda ve esas sözleşmede öngörülenlerden başka yedek akçe ayrılmasına da karar verebilir.

(3) Esas sözleşmede hüküm bulunmasa bile, genel kurul, şirketin işçileri için yardım sandıkları ve diğer yardım örgütleri kurulması veya bunların sürdürülebilmesi amacıyla veya diğer yardım ve hayır amaçlarına hizmet etmek üzere, bilanço kârından yedek akçe ayırabilir.

3.7 Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımının Aşamaları

Bu bölümde anonim şirketlerde kâr dağıtım aşamalarını halka açık şirketlerde ve halka açık olmayan şirketlerde olmak üzere iki bölümde inceleyeceğiz. Halka açık olmayan anonim şirketlerde kâr dağıtımını Türk Ticaret Kanunu hükümleri uyarınca yapılırken halka açık anonim şirketlerinde Sermaye Piyasa Kurulu'nun hükümleri ön plandadır.

Türk Ticaret Kanunu'nda temel kural, birinci aşamadaki dağıtım olmadan ikinci aşamaya, ikinci aşamadaki dağıtım olmadan üçüncü aşamaya geçilemeyeceğidir. Bunun yanında yedek akçelere ve bazı fonlara ayrılma işlemleri yapıldıktan sonra birinci kâr payının ayrılacağıdır. Kâr dağıtımındaki bu sıralama, halka açık olan anonim şirketlerin bağlı bulunduğu Sermaye Piyasası Kanunu'nda birinci aşamada yedek akçelerin ayrılması, ikinci aşamada birinci kâr paylarının ayrılması ve üçüncü aşamada da fonların ayrılması varken Türk Ticaret Kanunu ve Sermaye Piyasası Kanunu karşılaştırıldığında kâr dağıtımına ilişkin olarak Sermaye Piyasası Kanunu'nun pay sahiplerinin haklarını daha ön plana çıkardığı görülebilir (Karyağdı, 2014, s. 165).

3.7.1 Halka Açık Olmayan Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımını

İlk aşamada;

1- Türk Ticaret Kanunu'nun 519. ve 523. maddeleri gereğince net dönem kârı üzerinden yasal yedek akçe ayrılması,

2- Türk Ticaret Kanunu'nun 521. ve 523. maddeleri gereğince net dönem kârı üzerinden isteğe bağlı yedek akçe ayrımı,

3- Türk Ticaret Kanunu'nun 523. maddesi gereğince net dönem kârı üzerinden şirketin işçilerine yardım sandığı vb. faaliyetler ve bunların devamlılığı için ve diğer hayır faaliyetleri için fon ayrımı,

4- Türk Ticaret Kanunu'nun 522. ve 521. maddeleri gereğince esas sözleşmeden kaynaklı işçi ve memurlara yardım akçesi ayrılması,

5- Türk Ticaret Kanunu'nun 523. maddesi gereğince esas sözleşmeden kaynaklı işçi ve memurlara kıdem tazminatı ve ihbar tazminatı ayrılması,

6- Türk Ticaret Kanunu'nun 507., 509., 519. ve 608. maddeleri gereğince net dönem kârı üzerinden ödenmiş sermayenin %5'i oranında birinci kâr payının ayrılması ve ödenmesi.

İkinci aşamada;

1- Türk Ticaret Kanunu'nun 339. ve 348. maddeleri ile esas sözleşmeden kaynaklı olarak kurucu intifa senetlerine, dağıtılabılır kârdan birinci tertip yedek akçe ile pay sahiplerine %5 kâr payı ayrıldıktan sonra kalanın %10'u oranında kâr payı ayrılması,

2- Türk Ticaret Kanunu'nun 511. maddesi ve esas sözleşmeden kaynaklı olarak, yönetim kurulu üyelerine kâr payı ayrılması,

3- Türk Ticaret Kanunu'nun 502. maddesi gereğince kurucular dışındaki intifa senetlerine kâr payı ayrılması,

4- Türk Ticaret Kanunu'nun 478. maddesi ve esas sözleşmeden kaynaklı olarak imtiyazlı pay sahiplerine kâr payı ayrılması,

5- Esas sözleşmeden kaynaklı olarak çalışanlara ikramiye, prim vb. olarak kâr payı ayrılması,

6- Esas sözleşmeden kaynaklı olarak ikinci kâr payı ayrılması.

Üçüncü aşamada;

1- Türk Ticaret Kanunu'nun 523. maddesi gereğince genel kurul kararıyla yasal ve isteğe bağlı yedek akçeler dışında yedek akçe ayrılması,

2- Genel kurul kararları gereğince çalışanlara ikramiye, prim vb. ayrılması,

3- Üçüncü kâr payı ayrılması.

3.7.2 Halka Açık Olan Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtım

İlk aşamada;

1- Türk Ticaret Kanunu'nun 519. ve 523. maddeleri gereğince net dönem kârı üzerinden yasal yedek akçe ayrılması,

2- Sermaye Piyasası Kanunu'nun 19. maddesi gereğince pay sahiplerine birinci kâr payı ayrımı.

İkinci aşamada;

1- Türk Ticaret Kanunu'nun 521. ve 523. maddeleri gereğince net dönem kârı üzerinden isteğe bağlı yedek akçe ayrılması,

2- Türk Ticaret Kanunu'nun 523. maddesi gereğince net dönem kârı üzerinden fon ayrılması,

3- Türk Ticaret Kanunu'nun 522. ve 523. maddeleri ve esas sözleşmeden kaynaklı olarak net dönem kârı üzerinden işçi ve memurlara yardım akçesi ayrımı,

4- Türk Ticaret Kanunu'nun 523. maddesi ve esas sözleşmeden kaynaklı net dönem kârı üzerinden çalışanlara kıdem tazminatı ve ihbar tazminatı ayrılması.

Üçüncü aşamada;

1- Türk Ticaret Kanunu'nun 339. ve 348. maddeleri ve esas sözleşmeden kaynaklı olarak kurucu intifa senetlerine %10'dan fazla olmamak üzere kâr payı ayrılması,

2- Türk Ticaret Kanunu'nun 511. maddesi ve esas sözleşmeden kaynaklı olarak yönetim kurulu üyelerine kâr payı ayrılması,

3- Türk Ticaret Kanunu'nun 502. maddesi gereğince kurucular dışındaki intifa senetlerine kâr payı ayrılması,

4- Türk Ticaret Kanunu'nun 478. maddesi ve esas sözleşmeden kaynaklı olarak imtiyazlı pay sahiplerine kâr payı ayrılması,

5- Sermaye Piyasa Kanunu'nun 19. maddesi ve esas sözleşmeden kaynaklı olarak çalışanlara ikramiye, prim vb. olarak kâr payı ayrılması,

6- Esas sözleşmeden kaynaklı olarak ikinci kâr payı ayrılması.

Dördüncü aşamada;

1- Türk Ticaret Kanunu'nun 523. maddesi gereğince genel kurul kararıyla kanuni ve isteğe bağlı yedek akçe dışındaki yedek akçelerin ayrılması,

2- Türk Ticaret Kanunu'nun 523. maddesi ve genel kurul kararına bağlı olarak işçilere yardım akçesi ayrılması,

3- Üçüncü kâr payı ayırımı.

3.8 Anonim Şirketler Ve Yedek Akçe

Yedek akçe konusunda eski kanunda olduğu gibi 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda da yedek akçenin tanımına ilişkin bir bilgilendirme yapılmamıştır. Bu kanunda tanımdan ziyade zaten var olan yedek akçe kavramının nasıl ayrıldığı ve dağıtımı ile ilgili olarak maddeler yer almaktadır. Bu maddelerden yani dağıtılışın

tarifinden anlaşılacak bir tanım yapmak gerekirse yedek akçe şirketin dönem içinde elde etmiş olduğu kârı dağıtmayarak kendisinde tuttuğu kısım olarak adlandırılabilir. Yedek akçeye daha kolay anlaşılabilir şekilde diyebiliriz ki şirketin özsermayesini aşan net mal varlığıdır.

3.8.1 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Yedek Akçe Türleri Ve Yedek Akçe Ayırma Sebepleri

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda yedek akçe ile ilgili açıklamalara kanunun 519. maddesinde yer verilmiştir. Bu kanun kapsamında yedek akçe türlerinin üçe ayrıldığını söyleyebiliriz. Bunlar; (1) yasal yedek akçeler, (2) şirketin isteğine bağlı yedek akçeler, (3) olağanüstü yedek akçeler.

Burada ayrıca belirtmek gerekir ki yasal yedek akçeler Türk Ticaret Kanunu'nda belirtilen ve ayrılması zorunlu yedek akçelerdir. Pay sahiplerinin kâr alabilmesinin, yönetim kurulu üyelerinin kârdan pay alabilmesinin temel koşulu işte bu yasa ile zorunlu hale getirilen yasal yedek akçelerdir.

Şirketin isteğine bağlı yedek akçelere de gelecek olursak bunlar esas sözleşmede yer alan fakat Türk Ticaret Kanunu ile de yasa ile de korunan ve şirketin yatırımlarına kendi finansmanını sağlamak için ayırdığı yedek akçelerdir. Bu tür yedek akçeler genel olarak da ayrılabilir yahut esas sözleşmede belirtilen belli bir amaç doğrultusunda da ayrılabilir.

Olağanüstü yedek akçeler ise Türk Ticaret Kanunu'nda ve şirketin esas sözleşmesinde belirtilmediği halde genel kurul kararıyla, yasal yedek akçeler ve kâr payları ayrıldıktan sonra kalan kâr üzerinden ayrılır.

Yedek akçeler çok çeşitli sebepler ile ayrılabilir. Bu ayrılma sebeplerine tanımlarında değinmiş olsak da maddelemek gerekirse yedek akçe ayırma sebepleri şu şekilde sıralanabilir (Akgüç, 1995, s. 183).

1- Şirketin sürekliliğini ve büyümesini sağlamak

2- Borçların vadesinde ödenmesini sağlamak, alacaklıların haklarını korumak

3- Dönem kârının belirlenmesindeki değişkenliği ortadan kaldırmak veyahut azaltmak

4- Ticari ve ekonomik hayattaki belirsizliklerden doğan risklerin vereceği zararı azaltmak ve gelecekteki olası zararları karşılamak

5- Yapılmış kredi sözleşmelerinin getirdiği yükümlülükleri yerine getirmek

6- Varlıklarda yaşanabilecek değer düşüşlerini karşılamak

7- Kâr dağıtımında istikrar sağlamak

8- İş hacminin gelişmesi sebebiyle yani büyüme sebebiyle yaşanacak sermaye ihtiyacını karşılamak.

Görüldüğü üzere yedek akçe şirketin bir nevi ihtiyat kalemidir. Yedek akçe kavramının önemi özellikle şirketin büyüme ve sürekliliğini etkilemesinden gelmektedir. En nihayetinde özellikle halka açık şirketlerde yatırımcıların şirkete yatırım yapması için şirketin risklerini analiz ettiklerinde bu kavramın önemi ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında şirketin yükümlülüklerini ödeme kabiliyeti de yedek akçe kavramı ile alakalıdır.

3.8.2 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Yedek Akçelerin Kaynakları

Yedek akçelerin ayrılma nedenlerini inceledikten sonra bu bölümde inceleyeceğimiz husus ise yedek akçelerin 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu kapsamında belirlenmiş kaynakları olağan ve olağandışı kaynaklar olarak ikiye ayrılmıştır. Olağan kaynaklar, şirketin faaliyet dönemi içinde elde etmiş olduğu net dönem kârıdır. Olağandışı kaynaklar ise hisse senedi ıskat kazançları ve emisyon primleridir.

3.8.2.1 Yedek Akçe Kaynağı Olarak Net Dönem Kârı

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 519. maddesinde her yıl yıllık kârın %5'ini, ödenmiş sermayelerin %20'sine ulaşıncaya kadar genel yasal yedek akçe olarak ayrılmaları zorunlu kılınmıştır. Bir önceki kâr bölümünde Türk Ticaret Kanunu'na göre net dönem kârının hesaplanma yöntemlerinden bahsedildiği için bu bölümde bu

detaylara girilmeyecektir. Yedek akçe ayrılma konusunda bu hususta birçok görüş sunulduğu en nihayetinde yargı organlarının kararlarının birinci tertip yedek akçenin, net kârın kurumlar vergisi düşülmeden önceki tutarı üzerinden ayrılabilceği yönünde olduğunu belirtmek gerekir.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda ise “net dönem kârı” ifadesinin her şeyden önce bilanço zararı düşüldükten sonra kalan kâr manasına geldiği ve anonim şirkette bilançoda geçmiş yıl zararları varken, yıllık kâr dağıtılmayacağı gerekçe olarak TBMM'ye sunulmuştur. Buna ek olarak, bu yasağın sermayenin korunması ilkesi gereği olduğu ve anonim şirketlere ilişkin evrensel bir kural olduğu, “net kâr”ın vergi öncesi veya vergi sonrası kârı ifade etmesinin ise bir şirketler hukuku sorunu olmadığı vurgulanmıştır.

Yani yedek akçe hesaplanırken, dönem kârından geçmiş yıl zararları varsa bunların çıkarılmasından sonra kalan tutar kullanılır.

3.8.2.2 Yedek Akçenin Olağandışı Kaynakları

Yedek akçelerin oluşumu olağan kaynaklar dışında olağandışı kaynaklar ile de sağlanabilir. Yasal yedek akçeler, Türk Ticaret Kanunu'nun yasada belirlemiş olduğu ödenmiş sermayenin %20'sini aşsa da;

1- Yeni payların çıkarılması dolayısı ile sağlanan primin çıkarılma giderleri, yok edilme karşılıkları ve hayır amacıyla ayrılmış ödemelerin artan kısımları,

2- Iskat nedeniyle iptal edilen pay senetlerinin bedeli için ödenmiş olan tutardan, bunların yerine verilecek yeni senetlerin çıkarılma giderlerinin düşülmesinden doğan kazançlar yedek akçeye eklenebilirler.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda ise olağan dışı kaynak olarak şirketin ana sermaye paylarını iktisabı nedeniyle ödediği tutar kadar yedek akçe ayırma zorunluluğu belirtilmiştir (Karyağdı, 2014, s. 174).

3.8.3 Yedek Akçelerin Kullanılması

Yedek akçelerin ayrılma konusunda detaylı olarak belirttiğimiz üzere yedek akçeler Türk Ticaret Kanunu hükümlerine ve esas sözleşmede yazan maddelerin belirlediği amaçlar doğrultusunda kullanılırlar.

Türk Ticaret Kanunu gereğince ayrılan yasal yedek akçelerin kullanım yerleri kanunda belirtilmiştir fakat isteğe bağlı yedek akçelerin ayrılma yerleri esas sözleşmede belirtilmektedir. İsteğe bağlı yedek akçe ayrılması esas sözleşmede genel kurula verilen bir hak olarak da yazılabilir. Yedek akçelerin kullanım yetkisi yani kullanılan yerlere taksimi yetkisi genel kuruldadır.

3.8.3.1 Yasal Yedek Akçelerin Kullanılması

Yasal yedek akçelerin kullanım yerleri bir nevi şirketin devamlılığını ve sürekliliğini sağlamak için ihtiyati olarak düşünülmüştür. Bu yasal yedek akçelerin kullanımı yasada sadece şirketin zararlarının kapatılması veya işlerin kötü olduğu vakitlerde şirketin devamını sağlamak kapsamında belirtilmiştir. Bunun aslında ekonomik hayat açısından işsizlik vb. olumsuz durumları önlemek ve bunun zararlarını en aza indirmek gibi bir faydası olduğu da söylenebilir.

Yasal yedek akçelerin ayrılmasında ödenmiş sermayenin esas alınmasına rağmen bu ayrılan yedek akçelerin kullanılmasında sermaye temel alınmaktadır.

Bu yedek akçelerin kullanılma yerleri ise 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu gereğince sermayenin yarısına kadar olan kısmı;

1- Zararın kapatılması,

2- İşlerin kötü gittiği durumlarda şirketin faaliyetlerinin devamı yahut işsizliğin önlenmesi ve zararının en aza indirmesi için kullanılabilir.

Yasal yedek akçelerin kullanılma yerlerinin bu şekilde yasa ile kısıtlanmış olması yasal yedek akçelerin hissedarlara dağıtılmasını önlemek amacı güttüğü söylenebilir. Bunun yanında genel anlamıyla ihtiyat maksadıyla kullanılan bu yedek akçeler ekonomide yaşanabilecek olumsuz durumların zararlarını da en aza indirmek

gibi bir amaç taşıdığı da görülmektedir. Yasada da belirtildiği üzere işletmenin giderleri gibi faaliyetlere harcanabilen yedek akçeler pay sahiplerine kâr payı olarak dağıtılamamaktadırlar.

Tablo.1 Yasal Akçelerin Kullanımı

Birincil Kaynak	Her yıl yıllık kârın %5'i
Üst Sınır	Ödenmiş Sermayenin %20'si
İkincil Kaynak	Yukarıdaki üst sınır aşılmış olsa dahi, emisyon primleri, iskat kazançları ve ikinci tertip yasal yedek akçe, genel yedek akçeye eklenir
Harcama Yeri	- Sermayenin veya çıkarılmış sermayenin %50'sine kadar zararlarının kapatılması ve işsizliğin önüne geçmek/sonuçlarını hafifletmek için, - Sermayenin veya çıkarılmış sermayenin %50'si aşıldıktan sonra serbest.

*(Karyağdı, 2014, s. 193)

3.8.3.2 Şirketin İsteğine Bağlı Olarak Ayrılan Yedek Akçelerin Kullanımı

Yedek akçeler Türk Ticaret Kanunu gereğince zorunlu olarak ayrılmasının dışında genel kurul kararıyla veya esas sözleşme gereğince de ayrılabilirler. İsteğe bağlı yedek akçeler, yasal yedek akçeler ve dağıtılan kârdan arta kalan kısımdır. Yani yasal ayrılan yedek akçe ve yine dağıtım kararı alınmış kârlar dışında şirkette kalan kısım işte bu isteğe bağlı ayrılan yedek akçelerdir.

İsteğe bağlı yedek akçenin hangi şartlar altında ayrılacağı ve kullanım yerleri esas sözleşmede belirtilir. Eğer yasal yedek akçe haricinde isteğe bağlı yedek akçe ayrılması ve kullanım yerleri esas sözleşmede belirtilmiş ise genel kurul sözleşmenin bu kararlarına uymak ile yükümlüdür. İsteğe bağlı yedek akçeler net dönem kârından ayrılırlar.

Son olarak eğer yedek akçe kullanımı konusunda bu yedek akçenin kullanılacağı yer esas sözleşmede belirtilmemiş ise bu yedek akçeler sermayeye ilave edilir yahut pay sahiplerine dağıtılabılırler.

3.9 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Fon, Yardım Akçesi, Kıdem Tazminatı, İhbar Tazminatı Ayrılması

Bu tezin konusunu anonim şirketlerindeki kâr dağıtımlarını vergilendirmesi hususu oluşturduğu için bu bölümde genel olarak 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu kapsamında dağıtılacak fon, yardım akçesi, kıdem ve ihbar tazminatlarından genel olarak bahsedilecektir.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda ayrılacak ihtiyari yedek akçelerle ilgili direkt bir madde olmayıp ilgili kanunun 523. Sayfasında genel kurula ihtiyari yedek akçe ayrılmak üzere yetkiler verilmiştir. İhtiyari yedek akçe ayrılmasının temel amacı şirketin sürekliliğini ve büyümesini sağlamaktır. Bunun yanında istikrarlı kâr dağıtımı da bu amaçlar arasındadır. Yani genel kurul yasal yedek akçe ve esas sözleşmede belirtilen isteğe bağlı yedek akçe haricinde özel yedek akçe ve fon ayırabilir. Bu ayrılan kaynakların bir kısmı kârın yüksek olduğu dönemlerde şirketlerde tutulup, zarar olan durumlar için ihtiyaten ayrılan fonlardır. Diğer fonlar ise olması muhtemel zarar ve masraflar için genel kurul kararı ile ayrılan fonlardır. Bu fonları sıralamak gerekirse (Erimez, 1976, s. 271).

- 1- Yatırımları yenileme fonları,
- 2- Büyük tamir giderlerini karşılama fonları,
- 3- İşçilere ödenecek tazminat fonları
- 4- Olağanüstü amortismanlar karşılama fonları
- 5- Kendi kendini sigorta fonları,
- 6- Yatırım indirim fonu, vb.

7- Finansman fonu,

8- Maliyet artış fonu,

9- Enflasyon düzeltmesinden kaynaklanan fonlar.

Bunun yanında şirket çalışanları için ayrılan emeklilik yardımı, sağlık yardımları, borç verme, eğitim harcamaları vb. ihtiyaçlar için de yardım akçesi ayrılabilir.

Ayrıca 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 523. Maddesi gereğince esas sözleşmede yazmasa dahi şirketin çalışanları için net dönem kârından belirli bir meblağ ayrılabilir. Bu ayrılan para, esas sözleşmede belirlenen yardım akçesi hükümlerine tabidir.

3.10 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Kâr Payı Dağıtım

Bu bölümde 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu kapsamında dağıtılan kâr payları, dağıtım tarihleri, dağıtım şekli, tahsil edilmeyen kâr payları vb. hususlarda incelemeler yapılacak ve anonim şirketlerindeki kâr payları ve dağıtımları 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde açıklanacaktır. İlk kısımda genel olarak Türk Ticaret Kanunu'na tabi anonim şirketlerden bahsedilecektir. Bu bölümden sonra ise halka açık anonim şirketlerdeki kâr dağıtımını da incelenecektir.

3.10.1 Kâr Payı (Temettü)

Kâr payı terimini tanımlamak gerekirse pay sahipleri ile kâra katılan diğer kimselere dağıtılan kârdan, her birine düşen terimdir. Pay sahipleri gerçek (şahıs) veya tüzel kişiler olabilir.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 507. Maddesi gereğince, her pay sahibi, kanun ve esas sözleşme hükümlerine göre pay sahiplerine dağıtılması kararlaştırılmış net dönem kârına, payı oranında katılma hakkı vermektedir. Şirketin sona ermesi halinde ise her pay sahibi, esas sözleşmede sona eren şirketin mal varlığının

kullanılmasına dair, başka bir hüküm yok ise tasfiye sonucunda kalan tutara da payı oranında katılır. Esas sözleşmede özellikle belirlenmiş bir hüküm yok ise kâr payları, pay sahibinin sermaye payı için şirkete yapmış olduğu ödemelerle orantılı hesaplanır (Karyağdı, 2014, s. 211).

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 508. Maddesi gereğince yıllık kâr bilançoya göre belirlenmektedir.

Şirkette pay sahiplerinin kâr paylarını birinci ve ikinci temettü olarak ikiye ayırabiliriz. O halde diye biliriz ki kâr payı; birinci ve ikinci temettülerin toplamının ödenmiş sermaye payları sayısına bölümüdür.

3.10.1.1 Birinci Temettü

Kâr payı Türk Ticaret Kanunu gereği sadece net dönem kârından ve serbest yedek akçelerden dağıtılabilir. Temel kâr payı olarak adlandırabileceğimiz birinci temettü, dönem net kârından %5 oranında ödenmesi gerekir. Birinci temettüyü burada sermayenin getirisi gibi görebiliriz. Yani birinci temettü, sermayeye verilen faiz niteliğinde olduğundan ortaklara dağıtılması gereken bir kâr payı niteliği taşımaktadır (Kızılot&Eyüpgiller, 1994, s. 1079).

Eski Türk Ticaret Kanunu ve yeni kanunu bu açıdan değerlendirdiğimizde aradaki fark eskisinde birinci temettü için %5 kâr payı ayrıldıktan sonra ifadesi varken yenisinde ise %5 kâr payı ödendikten sonra şeklinde düzenlenmiştir.

3.10.1.2 Kâr Dağıtım Zamanı Ve Hazineye İntikal

Türk Ticaret Kanunu hükümlerinde işletme yetkili yönetim kısımlarında yani yönetim kurulunda hazırlanan finansal tablolar çerçevesinde kârın nasıl dağıtılacağına ilişkin öneri, hesap dönemi kapanmasından itibaren üç ay içinde genel kurulun bilgisine sunulmaktadır. Bu süre sonunda da yine bu kârın nasıl değerlendirileceği genel kurulda karara bağlanmaktadır. Genel kurul, kâr dağıtımına karar vermiş ise kâr belirlenen tarihte dağıtılır. Tarih belirlenmemiş ise pay sahiplerine ödeme derhal yapılır.

Belirtilen zamanda dağıtılan kâr payı beş yıl içerisinde tahsil edilmezse bu durumda zaman aşımına uğramış kabul edilir ve bu kâr payları Hazine'ye intikal eder.

3.10.1.3 İkinci Temettü

İkinci temettü genel kurul kararlarınca dağıtılması öngörülen kâr payıdır. Birinci temettünün dağıtılması zorunlu kâr payını gösterir. İkinci temettünün dağıtılması ise kanun ve esas sözleşme hükümlerine ve özelde şirketin genel kurulunun kararına bağlıdır.

İkinci temettüyü kısıtlayan faktörleri şu şekilde sıralayabiliriz (Birsell, 1971, s. 233)

Esas sözleşmeden kaynaklı olarak;

- 1- Yönetim kurulu üyelerinin kazanç payları
- 2- Kâra iştirak hakkı veren tahvil sahiplerine ödenecek kâr dilimi
- 3- İntifa senedi sahiplerine ödenecek kâr dilimi
- 4- Kurucu senetler sahiplerine ödenecek kâr dilimi
- 5- Şirkette çalışan işçileri kâra iştirak ettirilmeleri

Genel kurul kararları yönünden;

- 1- Şirkette çalışan işçiler yararına yardım akçeleri ayrılması
- 2- İhtiyari yedek akçe tahsisi

3.10.2 Kâr Payı Avansı Ve Dağıtım Şartları

Kâr payı avansı, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile beraber halka açık anonim şirketler haricindeki şirketlere de sağlanmış bir imkândır. 6102 sayılı TTK'nun 509. Maddesinde bu hüküm "Kâr payı avansı, Sermaye Piyasası Kanununa tabi olmayan

şirketlerde, Gümrük ve Ticaret Bakanlığının bir tebliği ile düzenlenir.” Şeklinde yer almaktadır.

Kâr payı avansı, kâr payından mahsup edilmek üzere ara dönem finansal tablolara göre oluşan kârlar üzerinden Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’na çıkarılmış olan “Kâr Payı Avansı Dağıtım Hakkında Tebliğ”in hükümlerince yapılır.

Kâr payı avansının dağıtılması için öncelikle genel kurul tarafından kâr payı avansı dağıtılmasına ilişkin kâr alınması gerekmektedir. Kâr payı avansı dağıtılacak hesap döneminde hazırlanan üç, altı veya dokuz aylık ara dönem finansal tablolara göre elde edilmelidir.

Kâr payı avansının dağıtım kararı, hesap dönemi içinde yapılan genel kurul toplantısında alınır. Kâr payı avansı dağıtım kararı, anonim şirketlerde sermayenin en az çeyreğini karşılayan pay sahiplerinin hazır olduğu toplantıda oyların çoğunluğu ile alınır. İlgili hesap dönemi sonunda yıl içinde dağıtılan kâr payı avansını karşılayacak tutarda net dönem kârı oluşmamışsa bu durumda net dönem kârını aşan kâr payı avansları varsa (Karyağdı, 2014, s. 219-220);

1- Bir önceki yıla ait bilançoda yer alan serbest yedek akçelerden mahsup edilecek,

2- Serbest yedek akçe tutarının da dağıtılan kâr payı avanslarını karşılayamaması halinde fazla ödenmiş olan kâr payı avansları yönetim organının ihtarı üzerine ortaklar tarafından şirkete iade edilecektir.

İlgili hesap dönemi sonunda zarar oluşursa;

1- Varsa bir önceki yıla ait bilançoda yer alan genel kanuni yedek akçeler ile serbest yedek akçeler öncelikle oluşan zararın mahsubunda kullanılacak,

2- Yedek akçelerin oluşan zararı karşılayamaması halinde dönem içinde dağıtılan kâr payı avanslarının tamamı,

3- Dönem içinde dağıtılan kâr payı avansı tutarının mahsup sonrası bakiye serbest yedek akçe tutarını aşması halinde ise aşan kısım yönetim organının ihtarı üzerine ortaklar tarafından şirkete iade edilecektir.

Kâr payı avansının ödenmesi hususuna gelecek olursak; önce kâr payı avansının nasıl hesaplanacağını bilmek lazımdır. Kâr payı avansı, geçmiş yıllar zararlarının hepsinin, vergi, fon, mali karşılıkların, kanun ve esas sözleşme gereğince ayrılan yedek akçelerin, imtiyazlı pay sahipleri, intifa senedi sahipleri, kâra katılan kimselerin alacaklarının oluşan ara dönem kârından indirilmesi ile hesaplanır.

Kâr payı avansı hesaplanan bu değerin %50'sini geçemez. Aynı hesap dönemi içinde izleyen ara dönemlerde kâr oluşursa kâr payı avansı önceki ara dönemde ödenmiş olan kâr payı avansı çıkarılarak hesaplanır. Yine aynı şekilde bu da hesaplanan tutarın yarısını geçemez.

Kâr payı avansı, dağıtım tarihlerinde ortaklara sahip oldukları paylar nispetinde ödenir. Kâr payı avansı, kârdan imtiyazlı paylara sağlanan ayrıcalık hesaba katılmadan ödenir. İntifa senedi sahiplerine, ortak olmayan yönetim kurulu üyelerine ve ortaklar dışında kâra katılan diğer şahıslara bu kâr payı avansı ödenmez.

Kâr payı avanslarının ödenme zamanı, ödenme kararı alınan vakitten sonra altı hafta içerisindeydir. Eğer fazladan ödenmiş bir kâr payı avansı varsa bu ortaklardan tahsil edilerek şirkete iadesine ilişkin işlemleri anonim şirketlerde yine yönetim kurulu verir.

3.11 İntifa Senetleri Ve Kâr Dağıtımı

Türk Ticaret Kanunu'nun 507. Maddesi gereğince esas sözleşmede yazılması şartıyla payların bazı türlerine diğer pay sahiplerinden farklı miktarlarda kâr dağıtılabilir. Kurucu intifa senetleri, bu hususta en çok kullanılan intifa senetleri arasındadır. Kuruculara şirketi kurarken harcanılan emeklerden ötürü karşılıksız para yahut bedelsiz olarak pay senedi verilebilir.

3.12 Yönetim Kuruluna Verilecek Kâr Payları

Esas sözleşme veya genel kurul kararı ile yönetim kurulu üyelerine ortak alacakları kâr payından, aylık ücretlerden ve huzur hakkından başka olarak şirket kârına olan etkilerinden dolayı pay verilebilir.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 511. Maddesi gereğince yöneticilerin kâr payları net kârdan ve sadece yasal kanuni yedek akçe için ayırım yapıldıktan ve pay sahiplerine ödenmiş sermayenin %5'i oranında veya esas sözleşme ile daha yüksek oranda kâr payı dağıtıldıktan sonra verilebilir.

Türk Ticaret Kanunu'nda yönetim kurulu üyelerine net dönem kârından hangi oranda kâr verileceğine ilişkin bir oran tespiti yapılmamıştır. Ancak bu konuda yaygın olan uygulama %1 ile %5 arasında kâr verildiği yönündedir (Karyağdı, 2014, s. 226).

3.13 Kurucular Dışında Kalan Şahıslara Verilen İntifa Senetleri İçin Ayrılan Kâr Payı

İntifa senetleri tanım olarak, maliklerine yönetim hakkı kazandırmasa da maddi açıdan alacaklılık hakkı sağlar. Bu senetler menkul değer niteliği taşıyan senetlerdir. Bu senetler şirkete ortak olmayan ama şirketle ilgili şahıslara ortaklığın kâr payı veya tasfiye payından veya benzer haklardan yararlanma hakkı içerir.

Türleri ise, kurucu intifa senedi, adi intifa senedi, katılma intifa senedi ve intifa hisse senetleridir. İntifa hisse senetleri ortağın pay bedelinin iade edilmesine rağmen bu şahsın pay sahibi olarak kalması durumunda verilir.

Adi intifa senetleri ise intifa senetlerinin temelini oluşturur. Bunlar esas sözleşme gereğince pay sahiplerine, alacaklılara, kuruculara ve buna benzer sebeplerle şirketle ilgili olan şahıslara verilir.

Katılma intifa senetleri ise nakit karşılığı çıkarılan intifa senetleridir. Katılma intifa senetleri karşılığında şirketin sahip olduğu nakit ayrı bir kalem halinde sermayede gösterilirler.

3.14 İmtiyazlı Kâr Sahiplerine Ayrılmış Olan Kâr Payları

Türk Ticaret Kanunu'nun 478. Maddesi ve esas sözleşme gereğince veyahut esas sözleşmenin değiştirilmesi kaydıyla bazı paylara imtiyaz tanınabileceği hüküm altına alınmıştır. İmtiyaz, kâr payı, tasfiye payı, rüçhan ve oy hakkı gibi haklarda paylara

tanınmış üstün bir hak veya kanunda yazılmayan yeni bir pay sahipliği şeklinde düşünülebilir.

Kârda imtiyazlar öncelik hakkı sağlarlar. Öncelik hakkı kâr açısından birikir veya birikmez yahut dağıtma açısından iştirak eden, yani katmerli veya iştirak etmeyen, yani katmersiz olabilir (Eriş, 1995, s. 608).

Burada vurgulanması gereken bir diğer husus ise bu önceliğin yani imtiyazın kişiye değil paya olduğu gerçeğidir (Tekinalp, 1996, s.7). Bu hisse senetlerine sahip olanlar yasal yedek akçeler ayrıldıktan sonra bütün pay sahiplerine %5'lik kâr payı da dağıtıldıktan sonra kalan kârdan kendilerine ait olan payları alabilmektedirler.

Esas sözleşmede imtiyazlı hisse senetlerinin hangi oranlarda ve hangi şartlar altında kârdan pay alacakları da açık bir şekilde yazmalıdır. Bu ayrıcalıklar kuruluş sırasında esas sözleşmede de belirtilebilir daha sonra da ana sözleşmede değişiklik yapma şeklinde de eklenebilir. İmtiyazlı hisse senetleri sahiplerinin rızası olmaksızın azaltılamaz veya geri alınamaz (Domaniç, 1988, s. 1058).

3.15 Çalışanlara İkramiye, Prim vb. Başlıklar Altında Ayrılan Kâr Payları

Çalışmaya teşvik etme, kârın artırılması için çaba gösterilmesini sağlamak için şirket ana sözleşmelerinde çalışanlara yönelik teşvik maksatlı kârdan pay verileceği hükmü yer alabilir. Şirket genel kurulu da pay sahipleri dışında kârın elde edilmesinde hizmetleri geçen kişilere kâr üzerinden prim, ikramiye vb. ödenmesine karar verebilir. Bunun haricinde toplu iş sözleşmelerinde de çalışanlara kârdan pay verilmesi kararına varılabilir (Akgüç, 1995, s. 240).

3.16 Esas Sözleşmeden Kaynaklı İkinci Temettü Dağıtımı

Genel kurulu kararına göre dağıtılması planlanan kâr payları ikinci temettülerdir. Bitinci temettüler dağıtılması zorunlu kâr payları iken ikinci temettülerin dağıtımı kanuna ve esas sözleşmeye bağlıdır. Genel kurul kararı da özellikle ikinci temettü dağıtımı konusunda önemlidir.

İkinci temettü dağıtımını kısıtlayan bazı faktörler mevcuttur. Bunlar (Birsal, 1971, s.12).

Esas sözleşmede belirtilenler;

- 1- Yönetim kurulu kazanç paylarına
- 2- Kâra iştirak hakkı veren tahvil sahiplerine ödenecek kâr dilimi
- 3- İntifa senedi sahiplerine ödenecek kâr dilimi
- 4- Kurucu senetler sahiplerine ödenecek kâr dilimi
- 5- Şirkette çalışan işçilerin kâra iştirak ettirilmeleri

Genel kurul kararları;

- 1- Şirkette çalışan işçiler yararına yardım akçeleri ayrılması
- 2- İhtiyari yedek akçe tahsisi

3.17 İkinci Tertip Yedek Akçeler

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 519. maddesi uyarınca pay sahipleri için %5 oranında birinci kâr payı ödendikten sonra kalan kârın pay sahipleri ve kâra iştirak eden diğer kimselere dağıtılması kararlaştırılmışsa dağıtılacak tutarın yüzde onu oranında ikinci tertip yedek akçe ayrılması gereklidir.

Yani buna göre %5 oranında ayrılan birinci temettü, ikinci tertip yedek akçenin matrahında yer almamaktadır.

3.18 Yasal Ve İsteğe Bağlı Yedek Akçe Dışındaki Yedek Akçeler

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 523. maddesi gereğince şirketin aktiflerinin yeniden sağlanabilmesi yahut şirketin büyümesinin temini için kâr payı dağıtımını sağlamak amacıyla genel kurul kararıyla yedek akçe ayrılabilir.

Genel kurul kararı ile işçiler için yardım sandığı kurulması ve diğer amaçlar ile bilanço kârından ayırım yapılabilir. Bunların dışında da şirketler genel kurul

kararıyla yedek akçeler ayrılabilirler. Ancak bu tür yedek akçeler kanun ve esas sözleşme gereği ayrılan yedek akçeler ayrıldıktan sonra ayrılabilirlerdir.

3.19 Halka Açık Anonim Şirketlerinde Kâr Dağıtım

Halka açık anonim şirketler Türk Ticaret Kanunu dışında Sermaye Piyasası Kanunu'na da tabidirler. Yani kâr dağıtım yaparken bu şirketler Sermaye Piyasası Kanunu çerçevesinde kâr dağıtım yapmaktadırlar. Fakat yine bu şirketler eğer Sermaye Piyasası Kanunu'nda belirlenmiş bir hüküm yoksa hüküm olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunu'na bağlıdırlar.

Yakın zamanda Türk Ticaret Kanunu'nda olduğu gibi Sermaye Piyasası Kanunu'nda da değişikliğe gidilmiş ve Sermaye Piyasası Kurulu'nca Ocak 2014 içerisinde Kâr Payı Tebliği ve Sermaye Piyasası Kanunu gereğince halka açık şirketlerde kâr dağıtım konusundaki usul ve esaslar belirlenmiştir.

Yeni kanunda halka açık anonim şirketlerde birinci temettü ayırma zorunlulukları bulunmaktadır. Yani birinci temettünün ödenmesi zorunluluğu kanun ile belirlenmiştir.

Yeni Sermaye Piyasası Kanunu'nda kâr payının ihraç ve iktisap tarihleri dikkate alınmaksızın olan payların hepsine eşit olarak dağıtılması kararlaştırılmıştır.

3.19.1 Halka Açık Şirketlerde Kâr Dağıtım Politikası

Halka açık anonim şirketlerde kâr dağıtım politikasına ilişkin esaslar Sermaye Piyasası Kurulunca yayınlanan tebliğ uyarınca belirlenmiştir.

Anonim şirketler kârlarını genel kurul tarafından belirlenmiş kâr dağıtım politikası çerçevesinde yapılmaktadır. Bu politika ilgili mevzuat uygun olarak düzenlenmektedir.

Anonim şirketlerde kâr dağıtım konusunda belirlenen temel kriterleri özetleyecek olursak (Karyağdı, 2014, s. 249);

1- Kâr payı dağıtılıp dağıtılmayacağı, dağıtılacak ise ortaklar ve kâra katılan diğer kişiler için belirlenen kâr payı dağıtım oranı,

2- Kâr payının ödenme şekli,

3- Kâr payı dağıtım işlemlerine en geç dağıtım kararı verilen genel kurul toplantısının yapıldığı hesap dönemi sonu itibari ile başlanması koşulu ile kâr payının ödenme tarihi,

4- Kâr payı avansı dağıtılıp dağıtılmayacağı, dağıtılacak ise buna ilişkin esaslar.

Kâr payı politikasında eğer şirket değişiklik yapmak isterse yönetim kurulu kararını ve değişikliğin gerekçesini kamuya açıklamak zorundadır.

3.19.2 Halka Açık Anonim Şirketlerde Kâr Payı Dağıtım Esasları

Kâr payı dağıtım tarihi itibari ile mevcut payların hepsine bunların ihraç ve iktisap tarihleri dikkate alınmaksızın paylar oranında eşit olarak dağıtılır. Kâr payı imtiyazına ilişkin haklar ise saklıdır.

Kâr payının dağıtımına karar verilen genel kurul toplantısında karara bağlanmak şartıyla eşit veya farklı tutarlı taksitler halinde de ödenebilir.

Kar payının dağıtılma hususlarını saymak gerekirse (Karyağdı, 2014, s. 248-249);

1- Taksit sayısı genel kurul tarafından veya genel kurul tarafından açıkça yetkilendirilmesi koşulu ile yönetim kurulu tarafından belirlenir.

2- Taksit ödeme zamanlarının genel kurul kararı ile belirlenmediği durumlarda; yönetim kurulu kararları ile belirlenecek olan ödeme zamanları kurulu takip eden on beş gün içinde Sermaye Piyasası Kurulu'nun özel durumların kamuya açıklanmasına ilişkin düzenlemeleri çerçevesinde ortaklık tarafından kamuya duyurulur.

3- Taksit ödemeleri, ödeme tarihi itibari ile mevcut payların tümüne bunların ihraç ve iktisap tarihleri dikkate alınmaksızın payları oranında eşit olarak dağıtılır.

4- Genel kurul tarafından pay sahibi dışındaki kişilere dağıtılmasına karar verilen kâr payı tutarı pay sahiplerine yapılacak taksit ödemeleri ile orantılı olarak ve aynı usul ve esaslar çerçevesinde ödenir.

Bunun yanında Türk Ticaret Kanunu hükümleri gereğince ayrılan zorunlu ve isteğe bağlı yedek akçeler, belirlenmiş kâr payları ayrılmadıkça başka yedek akçe ayrılmasına, ertesi döneme kâr aktarılmasına ve intifa senedi sahiplerine, yönetim kurulu üyelerine, ortaklık çalışanlarına ve pay sahibi dışındaki kişilere kârdan pay dağıtılmasına karar verilemez. Ek olarak, pay sahipleri için de belirlenen kâr payı nakit olarak ödenmedikçe bu kişiler kârdan pay alamaz.

İmtiyazlı olan pay sahiplerine, intifa senedi sahiplerine, yönetim kurulu üyelerine ortaklık çalışanlarına ve pay sahibi dışındaki kişilere ise kârdan pay verilebilmesi için şirket ana sözleşmesinde hüküm olması zorunludur. Eğer sözleşmede böyle bir hüküm yok ise ve kâr payına ilişkin olarak bir oran belirlenmemiş ise bu kişilere dağıtılan kâr payı tutarı imtiyazdan kaynaklananlar hariç olarak her şartta pay sahiplerine dağıtılan kâr payının dörtte birini aşamaz.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ANONİM ŞİRKETLERDE KÂR DAĞITIMININ VERGİLENDİRİLMESİ VE VERGİLENDİRMENİN KAR PAYI DAĞITIMI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

4.1 Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımının Vergilendirilmesi Ve Stopaj Uygulaması

Bu tezin temel araştırma konularından birisi olan vergilendirmenin kâr payı üzerindeki etkilerini inceleyecek olursak anonim şirketlerdeki stopaj uygulamalarını iyi anlamamız gerekir. Bu bölümde kâr dağıtımındaki vergilendirme hususu incelenecektir.

Bilindiği üzere dağıtılabılır bir kâr elde edilmeden kâr dağıtımı yapılması mümkün değildir. Bu sebeple kâr dağıtımı öncesi vergilendirmenin de önemi büyüktür. Ayrıca kârın dağıtılabılır hale gelmeden önce alınan vergilerin de hesaplanması önemlidir. Çünkü bu vergi hesaplanmaz ise ekonomik açıdan dağıtımın vergilendirilmesini hesaplamak çok doğru sonuçlar vermez. Bu durum bu konuda yapılacak analizlerin de eksik olmasına neden olur. Bu bölümde de öncelikle kurumlardaki yani çalışmanın temel konusu olan anonim şirketlerdeki kâr payının tabi tutulduğu stopajın tarihsel gelişimi incelenecektir. Daha sonra bu stopaja tabi olan kâr payı dağıtımları incelenecektir.

Kâr payı dağıtımında stopajın mevcut hali ise detaylı olarak incelenecek ve dördüncü bölümün son konusu olan vergilendirmenin kâr payı dağıtımındaki etkisini anlamak için bu bölüm temel teşkil edecektir.

4.1.2 Kurumlarda Kâr Payı Stopajının Tarihsel Gelişimi

Şirketlerde yani temelde tezimizin temel konusu olan anonim şirketlerde kâr payı stopajı Gelir Vergisi Kanunu'nun 94. Maddesine göre düzenlenmiştir. Zaman içinde bu maddeye çeşitli eklemeler yapılmıştır. Bu bölümde geçmiş uygulamalar kısmen incelenecek ve kâr payı stopajının tarihsel gelişimi anlaşılmalı çalışılacaktır.

4.1.2.1 4369 Sayılı Kanunun 01.01.1999 Önceden Değişmeden Önceki Durum

1999 yılı öncesindeki durum incelenecek olursa Gelir Vergisi Kanunu'nun 94. Maddesi gereğince dağıtılıp dağıtılmaması göz önüne alınmadan kurum kârı üzerinden gelir vergisi kesintisi yapılmaktaydı.

1999'dan önceki durumda kurumların kâr payı dağıtılmaksızın Gelir Vergisi Kanunu'nun 94. Maddesi gereğince stopaj ödemesi yükümlülüğünden dolayı kurum kârından yapılan indirim ve istisnalar çıkarılmadan önceki şirket kârından hesaplanan Kurumlar Vergisi düşüldükten sonra kalan kısım Gelir Vergisi Kanunu'nun 75. Maddesi gereğince menkul sermaye iradı olarak değerlendirilmektedir. Aynı kanunun 94. Maddesi gereğince de gelir vergisi tevkifatına tabi tutulmaktadır (Bekler, 2007, s. 93).

4.1.2.2 4369 Sayılı Kanun İle Yapılan Değişiklik Sonrası Durum

Gelir Vergisi Kanunu'nda 4369 sayılı kanun ile yapılan değişiklikten sonra şirketler kâr payı dağıtımları halinde ve istisna kazançları üzerinden Gelir Vergisi Kanunu'nun 94. Maddesi gereğince stopaj ödemekle yükümlü olmuşlardır.

Bunu inceleyecek olursak bu kanun ile beraber kurumlar vergisinden istisna kazançlara denk gelen kısım çıkarıldıktan sonra 75. Maddesinde kâr paylarından halka açık anonim şirketlerde stopaj oranı %5 olarak belirlenmiştir. Bu diğer şirketlerde %15'tir.

4.1.2.3 4282 Sayılı Kanun İle Yapılan Düzenlemeler

Bu kanun ile getirilen vergi sisteminde, ilke olarak istisna üzerinden vergi kesintisi yapılmaması öngörülmüştür. Bu kanun ile yapılan değişiklik sonrasında stopaj sadece kâr dağıtımına bağlanmıştır. Kârın dağıtılmadığı durumda kurumlar vergisinden istisna olan kazançlar üzerinde yapılmış olan yapılan stopaj kaldırılmıştır.

4.1.3 Kâr Payı Dağıtımında Stopajın Mevcut Hali

Kurumlar vergisinde mükelleflerin beyanı üzerinden kurumlar vergisi hesaplanır. Bu şekilde şirket kazancı vergilendirilmiş olur. Vergi sonrası kalan kârın dağıtılması ile yahut dar mükellef kurumlar tarafından ana merkeze aktarılması halinde de dağıtılan veya aktarılan kazançlar üzerinden vergi kesintisi yapılır.

Bir önceki bölümde belirttiğimiz üzere 4842 sayılı kanun ile istisna kazançlar üzerinden yapılan vergi kesintilerine son verilmiştir. Öbür yandan Gelir Vergisi Kanunu'nun 61. Maddesinde ise 24.03.2003 tarihinden önce yapılan başvurulara ilişkin olarak düzenlenmiş yatırım teşvik belgeleri kapsamındaki yatırımlarla ilgili harcamalara yatırım indirimi uygulanmasına ilişkin olarak Gelir Vergisi Kanunu'nun bu tarihten önce yürürlükte olan hükümleri uygulayacağına karar verilmiştir.

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 15. Maddesinde tam mükellefiyeti haiz kurumlar 30. Maddesinde ise dar mükellefiyeti haiz kurumlar tarafından Türkiye'de elde edile bir kısım kazanç ve iratlar üzerinden tevkifat yapılacağı, Geçici 1. Maddesinde ise anılan madde uyarınca tevkifata tabi tutulmuş kazanç ve iratlar üzerinden Gelir Vergisi Kanunu'nun 94. Maddesi uyarınca ayrıca tevkifat yapılamayacağı hüküm altına alınmıştır (Tekin&Kartaloğlu, 2007, s. 734).

Bunun yanında Kurumlar Vergisi Kanunu'nda da 51. Maddede bulunan Sermaye Piyasası Kanunu'na göre kurulan menkul değer yatırım fonları ile menkul değerler yatırım ortaklarının Kurumlar Vergisinden istisna edilmiş olan portföy kazançları dağıtılsın veya dağıtılmasın %15 oranında vergi tevkifatına tabi tutulmaktadır.

Günümüzde uygulanan stopaj uygulamalarını inceleyelim.

4.1.3.1 Tam Mükellef Kurumlarca Dağıtılan Kâr Paylarında Gelir Vergisi Kanunu Uyarınca Vergi Kesintisi Uygulaması

Gelir Vergisi Kanunu'nun 94. Maddesi gereğince tam mükellef kurumlar tarafından; tam mükellef gerçek kişilere, gelir ve kurumlar vergisi mükellefi olmayanlara ve bu vergilerden muaf olanlara, dar mükellef gerçek kişilere, dar mükellef

kurumlara ve gelir ve kurumlar vergisinden muaf olan dar mükelleflere dağıtılmış kâr paylarından vergi kesintisi yapılacağı hükmü yer almaktadır. Bu kanun kapsamında;

- 1- Tam mükellef gerçek kişilere
- 2- Gelir ve kurumlar vergisi mükellefi olmayanlara
- 3- Gelir vergisinden muaf olanlara,
- 4- Dar mükellef gerçek kişilere
- 5- Gelir vergisinden muaf olan dar mükellef gerçek kişilere dağıtılan kâr payları üzerinden vergi kesintisi söz konusu olmaktadır.

Bunun yanında Gelir Vergisi Kanunu'nun 94. Maddesinde belirtilen ve dağıtılması halinde de gelir vergisi kesintisine tabi olacak kâr payları bu kanunun 75. maddenin ikinci fıkrasının (1), (2) ve (3) numaralı bentlerinde yazılı kâr payları belirtilmiştir. Bunlardan bahsetmek gerekirse;

- 1- Her tür hisse senetlerinin kâr payları
- 2- İştirak hisselerinden doğan kazançlar
- 3- Kurumların İdare Meclisi Başkan ve üyelerine verilen kâr paylarıdır.

Ayrıca Kurumlar Vergisi Kanunu uyarınca yıllık veya özel beyanname veren dar mükellef kurumların, indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazancından hesaplanan kurumlar vergisi düşüldükten sonra kalan kısmı da tevkifata tabi olmaktadır.

4.1.3.2 Tam Mükellef Kurumlarca Dağıtılan Kâr Paylarında Kurumlar Vergisi Kanunu Uyarınca Vergi Kesintisi Uygulaması

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 15. Maddesinde vergiden muaf olan kurumlara dağıtılan kâr payları üzerinden yapılacak vergi kesintisi ise 30. Maddesinde Türkiye'de bir iş yeri veya daimi temsilcilik aracılığı ile kâr payı elde edenler hariç olmak üzere dar mükellef kurumlara veya kurumlar vergisinden muaf olan dar mükelleflere dağıtılan kâr payları üzerinden yapılacak vergi kesintisi hükümleri düzenlenmiştir.

Kurumlar Vergisi Kanunu uyarınca;

1- Kurumlar vergisinden muaf olan kurumlara,

2- Türkiye’de bir iş yeri veya daimi temsilci aracılığı ile kâr payı elde edenler hariç dar mükellef kurumlara

3- Kurum statüsünde olup bu Kanunla veya özel kanunlarla kurumlar vergisinden muaf olan dar mükelleflere dağıtılan Gelir Vergisi Kanunu’nun 75. Maddesinde kâr payları üzerinden Kurumlar Vergisi Kanunu’na göre vergi kesintisi yapılmaktadır.

Buna göre ise tam mükellef kurumlarca;

1- Tam mükellef kurumlara

2- Türkiye’de bir iş yeri veya daimi temsilci aracılığıyla kâr payı elde eden dar mükellef kurumlara dağıtılan kâr payları üzerinden vergi kesintisi yapılamamaktadır. Yani kâr payı elde eden tam mükellef kurumun söz konusu kâr paylarını gerçek veya tüzel kişilere dağıtması halinde dağıtılan kısım üzerinden vergi kesintisi yapılmaktadır (Karyağdı, 2014, s. 311).

Öbür yandan bu konuda belirtilecek önemli bir husus da vergi mükellef kurumlarca kârın dağıtılmayıp şirket sermayesine eklenmesine karar verilmesi halinde ise, kârın sermayeye eklenmesi kâr dağıtımını sayılmadığından vergi kesintisi olmamaktadır.

Kâr dağıtımında vergi kesintisi olan durumları Karyağdı’nın (2004) çalışmasında incelemeye çalışalım. Bu tablo kâr dağıtımında tevkifat uygulamalarını anlama konusunda oldukça yardımcı olmaktadır.

Tablo 2. Kâr Dağıtımında Tevkifat Uygulamaları

Ait Olduğu Hesap Dönem	Dağıtılan Kazancın Kaynağı	Kâr Dağıtımında Tevkifat Uygulaması Hakkında Açıklama
31.12.1998 ve öncesi	Kurumlar Vergisinden istisna kazançlar	Tevkifat yapılmaz
31.12.1998 ve öncesi	Kurumlar Vergisinden istisna kazançlar	Tevkifat yapılmaz
1.1.1999 – 31.12.2002	Gelir Vergisi Kanunu Geçici 61. Madde kapsamında tevkifata tabi tutulmuş yatırım indiriminden yararlanan kazançlar	Tevkifat yapılmaz
1.1.1999 – 31.12.2002 arasında	Kurumlar Vergisine tabi tutulmuş kazançlar	<ul style="list-style-type: none">- Dağıtım 24.04.2003'ten önce yapılmışsa, kâr payını elde eden kim olursa olsun halka açık Anonim Şirketler'de %5,5 diğer kurumlarda %16,5 oranında tevkifat yapılmıştır.- 24.4.2003'te ya da daha sonra yapılan kâr dağıtımlarında<ul style="list-style-type: none">• Kâr payını elde eden, tam mükellef kurum ise veya Türkiye'de bir iş yeri veya daimi temsilci aracılığıyla kâr payı elde eden dar mükellef kurum (yabancı kurum Türkiye şubesi) ise bunlara ait kâr payları üzerinden tevkifat yapılmaz.• Kâr payını elde edenler tam veya dar mükellef gerçek kişi, dar

		mükellef kurum, gelir ve kurumlar vergisi mükellefi olmayan veya bu vergilerden muaf olan kişi ve kuruluşlar ise tevkifat yapılır
1.1.2003 ve sonraki hesap dönemleri	Kurumlar Vergisine tabi olan ya da olmayan tüm kazançlar	<ul style="list-style-type: none">- Kâr payını elde edenler tam mükellef gerçek kişi, gelir ve kurumlar vergisi mükellefi olmayan veya bu vergilerden muaf olan kişi ve kuruluşlar ise 31.12.2003'e kadar fon payı dahil %11, 1.1.2004'ten itibaren %10 oranında ve 23.7.2006 tarihinden itibaren %15 tevkifat yapılır.- Kâr payını elde eden kişi ya da kurum bu sayılanlar dışında ise onun payına isabet eden kâr dağıtımını tevkifata tabi değildir.- Kârın istisna kaynaklı olup olmamasının tevkifat yönünden bir önemi bulunmamaktadır.
1.1.2003 ve sonraki hesap dönemleri	Gelir Vergisi Kanunu Geçici 61. Madde kapsamında yatırım indiriminden yararlanan kazançlar	<ul style="list-style-type: none">- 2002 ve öncesinden gelen ancak 1.1.2003'ten sonra kurum kazancından indirilmek suretiyle yararlanılan yatırım indirimi istisnası üzerinden dağıtılsın dağıtılmasından %19,8 oranında vergi kesintisi yapılmaya devam olunacaktır.

4.1.3.3 Vergi Kesintisi Uygulamasında Kâr Payı Elde Eden Kişilerin Hukuki Statülerin Önemi

24.4.2003 tarihinden itibaren yürürlüğe giren düzenleme uyarınca bu tarihten sonra gerçekleşen kâr dağıtımlarında tevkifat yapılıp yapılmayacağı tespit edilirken kâr payını elde eden kişinin tevkifat kapsamına giren bir şahıs veya şirket olu olmadığı büyük önem kazanmıştır.

Buna göre, kâr payı dağıtacak şirketin ihraç ettiği kişiye yazılı hisse senetlerinin kimlere elinde bulunduğu pay defterinden tespiti mümkün olduğundan, tam/dar mükellefiyet esasında kurumlar vergisi mükellefi olanlar adına kayıtlı bulunan senetlere isabet eden kâr payı tutarları üzerinden vergi kesintisi söz konusu değildir. Fakat bu vergi kesintisinin yapılmaması için de nama yazılı hisse senetlerini elinde bulunduran kişinin statüsünün net şekilde belirlenmesi şarttır.

4.1.3.4 Kâr Dağıtılmamasına Karar Verilmesi Durumunda Vergi Kesintisi Uygulaması

Gelir Vergisi Kanunu'nun 94. Maddesi gereğince kâr dağıtımına bağlı tevkifat yapılabilmesi için öncelikle şirket tarafından kâr dağıtımı kararı alınması gerekmektedir. Kâr dağıtımı cari yıl kârından yapılabileceği gibi bu gaye ile ayrılmış yedek akçelerden yahut geçmiş yıl kârlarından da yapılabilir. Cari yıl kârından dağıtım yapabilmek için öncelikle ticari kârdan vergi ve diğer kanuni yükümlülükler çıkarıldıktan sonra dağıtılabilir kârın bulunması gerekmektedir. Şirketin ticari faaliyetleri eğer zararlı sonuçlanmış ise yahut dağıtılabilir kâr yok ise cari yıl kârından kâr dağıtımını yapmak mümkün olmaz.

4.1.3.5 Tüm İstisna Kazançların Kâr Olarak Dağıtılması

Şirketlerin kâr dağıtımına konu ettikleri kazançların bir kısmı kurumlar vergisine tabi diğer kısmı ise kurumlar vergisinden istisna kazançlardan oluşabilir. Fakat bir kısım istisna kazançların pay sahiplerine veya kârdan pay alan diğer kişilere kâr payı olarak dağıtılması kanunlar ile yasaklanmıştır.

Yani sermayeye eklenme veya süreli, süresiz dağıtılmama şartı getirilen kazançlar işletmelerin sermaye yapılarının güçlendirilmesini amaçlayan düzenlemeler olduğu görülebilir.

4.1.3.6 Emisyon Primi İstisnası

Emisyon primi Kurumlar Vergisi Kanunu'nda kâr dağıtımında konu edilip edilmeme konusunda istisna olarak yer almaktadır. Türk Ticaret Kanunu'nun 347. Maddesine göre anonim şirketlerin kuruluşta ve sermaye artırımlarında hisse senetlerini itibari değerlerinin üzerinde bir değerle ihraç edebilecekleri kabul edilmektedir. Elden çıkarma primi ve itibari değer arasındaki fark da emisyon primi olarak tanımlanır.

Anonim şirketlerin hisse senetlerini itibari kıymetlerinden yüksek bir bedelle ihraç edebilmeleri için ise esas sözleşmelerinde bu konuda bir hüküm bulunması veyahut genel kurul tarafından bu yönde bir karar verilmesi gerekmektedir.

Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi ve kayıtlı sermaye sistemini seçmiş bulunan şirketlerde ise ana sözleşme ile yönetim kuruluna yetki verilmesi sureti ile kayıtlı sermaye tavanı içerisinde gerçekleştirilecek sermaye artırımlarında emisyon primli hisse senedi ihraç yetkisi verebilir (Karyağdı, 2014, s. 319).

Koyuncu (2006: 301) çalışmasında emisyon primlerinin kâr payı olarak dağıtılmasının imkansız olduğunu belirtmiştir. Emisyon primlerini gelir unsuru değil de sermaye yedeği unsuru olarak değerlendirmek daha doğrudur. Türk Ticaret Kanunu'na göre de bu fonun şirket için kullanıldığı ve ortaklara dağıtılmasının mümkün olmadığı da açıktır (Erimez, 1996, s. 6).

4.1.3.7 Dağıtılmasına Karar Verilen Kâr Paylarının Sahiplerinin Açıklanması

Kâr dağıtımı konusunda yeni vergilendirme rejiminden sonra dikkat edilmesi gereken bir husus da dağıtımına karar verilen kârın net ve brüt mü olduğu konusudur.

Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi şirketler kâr dağıtım tablosunu hazırlarken, dağıtılacak kâr tutarlarını, kâr dağıtımı sırasında ortaklara ve vergi dairesine yapılacak ödemeler toplamını dikkate almak şartıyla belirlenir. Yani bu kanuna tabi şirketler

nakden dağıtılacak kârı halka açıklarken brüt ve net tutarlar hakkında bilgi vermek zorundadır (Maç, 1999, s. 131).

4.1.3.8 Dar Mükellef Kurumlarda Gelir Vergisi Tevfikası Uygulaması

Gelir Vergisi Kanunu'nun 75.maddesine göre Kurumlar Vergisi Kanunu uyarınca yıllık veya özel beyanname veren dar mükellef kurumların indirim ve istisnalar düşülmeden önceki kurum kazancından, hesaplanan kurumlar vergisi düşüldükten sonra kalan kısım menkul sermaye iradı sayılmıştır.

Günümüz mevcut uygulamasında da geçmişte kâr aktarımıyla herhangi bir ilgisi bulunmayan gelir vergisi tevkifatı kârın merkeze aktarılması işlemine bağlanmıştır (Karyağdı, 2014, s. 322-323).

4.1.3.9 Gelir Vergisi Kanunu'nun 94/6-B Maddesi Uyarınca Yapılan Tevfikatin Beyanı Ve Ödenmesi

Gelir Vergisi Kanunu'nun 94. Maddesi gereğince vergi tevfikası yapmak zorunda olanların bir ay içinde yaptıkları ödemeler veya tahakkuk ettirdikleri kârlar ve iratlar ile bunlardan tevkif ettikleri vergileri ertesi ayın 23. Günü akşamına kadar ödeme veya tahakkukunun yapıldığı yerin bağlı olduğu vergi dairesine bildirmekle sorumlu oldukları yazmaktadır.

Yatırım indirimi istisnası kazançların dağıtımına konu edilmeleri halinde verilecek beyanname ile birlikte bir defada yapılan tevfikatin ödenmesi gerekecektir. Bu durumda beyannameler indirim ve istisnalar yararlanılan dönemi takip eden ayın 23'üne kadar bağlı bulunulan vergi dairesine verilip aynı ayın 26'sına kadar bir defa ödenecektir (Karyağdı, 2014, s. 323).

4.2 Kâr Dağıtım Tablosu

Şirketlerde oluşan kârın tamamı dağıtılmaz ve bu kârın bir kısmı da sermayeye eklenerek şirkette kalır. Kâr dağıtım tabloları gerek hukuki zorunluluklar, gerek

işletmelerin esas sözleşmeleri ve kârlar doğrultusunda yapılan dağıtımı gösteren tablolardır.

4.2.1 Kâr Dağıtım Tablosu Düzenleme İşlemleri

Kâr dağıtım tablosu işletmenin dönem kârının hacmini gösteren tablodur. Kâr dağıtım tablolarının düzenleme amacı sermaye şirketlerinde dönem kârından ödenecek vergilerin, ayrılan yedeklerin ve ortaklara dağıtılacak kâr paylarının açıkça gösterilmesi ve şirketlerin hisse başına kâr ile hisse başına temettü tutarlarının hesaplanmasıdır.

Bu tablo aşağıdaki düzenleme esasları ile düzenlenir;

1- Kâr dağıtım tablosu; dönem kârından yapılan dağıtımla, yedeklerden yapılan dağıtımı, ayrı ayrı gösterecek biçimde düzenlenir.

2- Kâr dağıtım tablosunda; ödenecek vergiler ve yasal yükümlülükler, ortaklara ödenecek 1 ve 2'nci temettüler, ayrılan I ve II'nci tertip yasal yedeklerle statü yedekleri, olağanüstü yedekler ve kârdan ayrılan özel fonlar açıkça gösterilir.

3- Dönem kârının dağıtımında; imtiyazlı payların bulunması halinde, imtiyazlı ve adi hisse senetlerine ödenen kâr payları, tabloda belirtilen bölümlerinde ayrı ayrı gösterilir.

4- Katılma intifa senedi, kâra iştirakli tahvil ile kâr ve zarar ortaklığı belgesi ihraç edilmesi nedeniyle, bu senet sahiplerine mevzuat hükümleri çerçevesinde ödenen paylar, kâr dağıtım tablosunda ayrıca gösterilir.

4.2.2 Kar Dağıtım Tablosunu Oluşturan Kalemler

Kâr dağıtım tablosu, dönem kârının dağıtımı, yedeklerden dağıtım, hisse başına kâr ve hisse başına temettü olmak üzere dört bölüme oluşur.

Dönem kârını tanımlayacak bu kâr gelir tablosunda belirtilen vergi ve kanuni yükümlülüklerden önceki kârdır. Ticari kâr olarak da adlandırılabilir. Gelir tablosunda 690 DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI hesabını alacak bakiyesine karşılık gelir.

Ödenecek vergi ve yasal yükümlülükler ise mali kâr üzerinden hesaplanan vergi ve diğer kanuni yükümlülükleri kapsar. Bunlar Kurumlar Vergisi, Gelir Vergisi ve Gelir Vergisi Stopajıdır. Bu da 370 DÖNEM KÂRI VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI hesabının bakiyesidir.

Geçmiş yıllar zararları ise zararlar bitmiş eski faaliyet dönemlerinden kalan zararları ifade eder. Birinci tertip yasal yedek akçeler Türk Ticaret Kanunu uyarınca ayrılması gereken %5 birinci tertip yasal yedek akçeyi ifade etmektedir. İşletmede bırakılması ve tasarrufu zorunlu yasal fonlar, ortaklara birinci temettü, personele temettü, yönetim kuruluna temettü, ortaklara ikinci temettü, ikinci tertip yedek akçe, statü yedekleri, olağanüstü yedekler, diğer yedekler, özel fonlar kar dağıtım tablosunun A bölümünde yer alırken, dağıtılan yedekler, ikinci tertip yasal yedekleri ortaklara pay, personele pay, yönetim kuruluna pay, hisse başına kâr, hisse başına temettü tablonun B kısmında yer alır.

Örnek olarak Sermaye Piyasası Kanunu uyarınca kâr dağıtım tablosunu aşağıda inceleyebiliriz.

Tablo 3. Kâr Dağıtım Tablosu

A- DÖNEM KÂRININ DAĞITIMI	ÖNCEKİ DÖNEM	CARİ DÖNEM
1) DÖNEM KÂRI		
2) ÖDENECEK VERGİ VE YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER (-) - Kurumlar Vergisi - Gelir Vergisi Tevfikası		
NET DÖNEM KÂRI		
3) GEÇMİŞ YIL ZARARI (-)		
4) I. TERTİP YASAL YEDEK AKÇE (-)		
5) İŞLETMEDE BIRAKILMASI ZORUNLU YASAL FON (-)		
DAĞITILABİLİR NET DÖNEM KÂRI		
6) ORTAKLARA BİRİNCİ TEMETTÜ (-)		
7) PERSONELE TEMETTÜ (-)		
8) YÖNETİM KURULUNA TEMETTÜ (-)		

9) ORTAKLARA İKİNCİ TEMETTÜ (-)		
10) İKİNCİ TERTİP YASAL YEDEK AKÇE (-)		
11) STATÜ YEDEKLERİ (-)		
12) OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER (-)		
13) DİĞER YEDEKLER (-)		
14) ÖZEL FONLAR (-)		
B-YEDEKLERDEN DAĞITIM		
1) DAĞITILAN YEDEKLER		
2) II. TERTİP YASAL YEDEKLER		
3) ORTAKLARA PAY		
4) PERSONELE PAY		
5) YÖNETİM KURULUNA PAY		
C- HİSSE BAŞINA KÂR		
D- HİSSE BAŞINA TEMETTÜ		

4.3 Vergilendirmenin Kâr Dağıtım Üzerindeki Etkisi

Şirketlerin kâr dağıtım politikalarını belirleyen pek çok etken vardır. Bu etkenler içerisinde en çok dikkat çekenler; kanun ve şirket sözleşmesinde yer alan hükümler, işletmenin likidite durumları, borçların ödenme gereği ve kredi sözleşmelerinde yer alan hükümler, borçlanma olanağı, yatırımlar için duyulan fon gereksinimi, kârların istikrarı, sermaye piyasasına girme olanağı, ortakların vergi durumları, benzer işletmelerin kâr payı dağıtım politikaları, işletmenin büyüme hızı, kontrol yetkisini koruma, enflasyon olgusu, şirketlerin ortak yapısı, muhasebe sistemi, yöneticilerin tutumu, bir holding kuruluşuna bağlılık, hükümetlerin tutumları, belirsizlik ve ihraç maliyetleri ve kar dağıtım üzerindeki vergi kesintileridir.

Şirketler özelde farklılık arz etse de temelde kâr elde etmek için gerçek veya tüzel kişiler tarafından kurulan tüzel kişiliklerdir.

Şirketlerle ortaklarının ilişkileri ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Özellikle çok ortaklı, halka açık şirketlerin ortaklarına karşı korunduğu görülür. Vergi bakımından her şirketin gizli ortağı olarak devlet görülür. Devlet, şirketin kârlılığı halinde kendi payına düşen kısmı vergi adı altında alır. Bu yüzden kârlılığın doğru hesaplanmasını ister ve

bunu sürekli takip eder. Vergi matrahlarının tespitinde yaşanan uyuşmazlıkların kaynağında da bu payın artırılmak istenmesi ile daha az verilmek istenmesi arasındaki çekişme yatar.

Diğer ortaklar da kârlılıktan kendi hisselerine düşen kısmı alır. Yalnız şirketlerin kârlarını dağıtma mecburiyeti bulunmamaktadır. Her şirket, içinde bulunduğu ekonomik ve hukuki çevreye ve geleceğe ilişkin planlarına göre kâr dağıtım politikasını oluşturur. Buna göre işletmenin dönem içinde elde ettiği net kârın ortaklar ve şirket yedek akçe ve fonları arasında dağılımı belirlenir. Kârın dağıtılmayıp, işletme bünyesinde bırakılan kısmı büyümenin finansmanında en önemli kaynaktır. Buna şirket ortaklar kurulu (anonim şirketlerde genel kurul) karar verir. Şirketler öncelikle mecburi yedek akçeleri ayırır, ardından kalan kısmı ortaklara dağıtmaya karar verir. Aslında işin tabiatında kazanç elde etmek olduğundan normalde şirketlerin kârlarını dağıtmaları beklenir. Ancak vergi kanunlarında dağıtılacak kârların ayrıca vergilendirilmesinin gerektiği hükmü mevcuttur. Bu yüzden şirketler genelde vergi sonrası kazançlarını sermayeye ilave etmeyi tercih eder. Çünkü bu alternatif, herhangi bir vergi ödemeyi gerektirmez. Vergi kanunları şirketlerin sermaye yapısının güçlenmesini temin etmek için sermayeye ilave edilen kazançlardan vergi almamayı kabul eder. Bu ayırım yüzünden Türkiye'de mevcut şirketlerin büyük çoğunluğunda kâr dağıtım yapılmadığı görülür. Yıllarca kâr dağıtım yapmayan şirketlerle ticari faaliyet yaparak geçimini temin etmeye çalışan kişilerin kendi ve ailelerinin yaşamlarını nasıl idame ettirdikleri kimsenin aklına gelmez.

Kurumların bir vergilendirme döneminde elde ettikleri kazançları üzerinden kurumlar vergisi alınması daha sonra kalan tutarında kar payı olarak ortaklara dağıtılması durumunda konusu aynı olan kazanç üzerinden tekrar bir vergi alınmasını gündeme getirmektedir. Gelir veya kurumlar vergisine esas alınan aynı kazanç unsurunun bir kişiden başka bir kişiye intikali nedeniyle iki farklı kişi üzerinde vergilendirmeye tabi tutulması ise, ekonomik çifte vergilendirme sorunu oluşturması nedeniyle tartışmalıdır.

Dünya'da özellikle gelişmiş ülkelerdeki kâr dağıtım üzerinde vergi oranlarına bakacak olursak İngiltere'de kâr paylarının vergilendirmesinde vergi alacağı yönteminin belirli bir oranda uygulandığı bir rejim vardır. Bu sistemde, ortaklara elde ettikleri kâr

payının kaynağı olan kurum kazancı için ödenmiş olan kurumlar vergisinin dokuzda biri (1/9) gibi bir oranda vergi indirimi yapılmaktadır. Yani biraz daha açacak olursak, İngiltere’de bulunan bir işletmeden kâr payı elde eden bir İngiliz’in elde ettiği kazanç gerçekte daha öncesinde kurumlar vergisi ile üzerinden vergi alınmış bir kazanç olmakta ve mükerrer vergilendirme önlenmeye çalışılmaktadır. İkinci bir örneği de Avustralya’dan verecek olursak, Avustralya’da kâr payı geliri hususunda mükerrer vergilendirme konusunda düzenlemelere gitmiş ülkelerin başında gelmektedir. Avustralya vergi mevzuatını incelediğimizde, işletmelerin pay sahiplerine yaptıkları kâr payı ödemeleriyle ilişkilendirdikleri ve ortaklarına ayırdıkları vergi alacaklarını gösterdikleri bir kısım bulunmaktadır. Bu kısım işletmenin dağıtacağı kazanç miktarı üzerinden daha önce ödemiş olduğu kurumlar vergisini teşkil etmektedir. Kısaca bu tutar ile, gerçek kişi ortağın gelir vergisi, tüzel kişi ortağında kurumlar vergisi yükümlülüğünden mahsuplaşma yapılabilmektedir. Bu sayede kâr payı geliri elden eden yatırımcı, birey yahut şirketler kurum bünyesinde oluşacak olan vergiyi yüklenmek zorunda kalmamaktadır. Sayılar üzerine vurgu yapacak olursak, Avustralya’da kurumlar vergisi oranının %30 olduğu dikkate alındığı takdirde şirketlerin ortaklarına yaptıkları her 70 birimlik kâr ödemesinde bünyelerinde 30 birimlik vergi alacağı miktarı barındırdıklarını söylemek yanlış olmaz. Yani, Avustralya’da bir şirkete yatırım yapmak isteyen yatırımcılar, vergi matrahlarına elde ettikleri net 70 birim haricinde 30 birimlik vergi alacağı miktarını ekleyerek kâr payını 100 birim şeklinde net olmayan tutar üzerinden beyan etmelidir. Bu sayede diğer gelirleri ile birlikte gerçek kişinin yükümlü olduğu gelir vergisi, tüzel kişinin de yükümlü olduğu kurumlar vergisi hesaplanır. Bulunan tutar üzerinden kâr payı dağıtan işletmede daha önce ödenmiş 30 birimlik vergi mahsup edilerek ödenecek vergiye ulaşılır. Kar payının vergi alacağı yöntemi ile vergilendirilmesi ekonomik çifte vergilendirmenin sorunun olumsuz etkilerini asgari seviyeye düşürmekte olup, uygulamada şirketleri vergi sonrası karını dağıtmakta istekli hale getirmektedir (Ateşşaoğlu, 2011).

Önceki bölümde de açıklandığı üzere Türkiye de anonim şirketlerin bir hesap döneminde elde ettikleri kurum kazançları %20 oranında (Türkiye deki kurumlar vergisi oranı) kurumlar vergisine tabi tutulmakta daha sonra da kalan tutarın ortaklara kar payı olarak dağıtılması durumunda %15 oranında vergi kesintisi yapılmasını gerektirmektedir. Görüldüğü gibi yukarıda belirttiğimiz ekonomik çifte vergilendirme

sorununun ülkemizde uygulanmış ve uygulanmakta olduğunu vergi sistemleri içerisinde yer aldığını görüyoruz.

Türkiye de ki şirketlerin karlarını dağıtmaları halinde %15 oranında vergi kesintisine tabi tutulması, şirketlerin bu vergi yükünden kurtulmak için karlarını sermayeye ilave etmesine veya işletme bünyesinde geçmiş yıl karları olarak tutmasına neden olmaktadır. Bu nedenle işletme bünyesinde kalan bu karlar atıl kalmaktadır.

Geçmiş Yıl Karlarında, geçmiş faaliyet dönemlerinde ortaya çıkan ve işletme sahibine veya ortaklarına dağıtılmamış bulunan kârlardan ilgili yedek hesaplarına alınmayan tutarlar, geçmiş yıllar kârlarını oluşturmaktadır.

Diğer yandan şirketlerin dağıtmadan işletme bünyesinde kalan bu karlar, ortakların kar payı avansı veya kar payı dışında şirketten çekmiş oldukları paralara ve kasa (fiktif) fazlasına her dönem sonunda adat uygulaması ile hesaplanan faizin gelir yazılması ve bu gelirlere de KDV uygulanması konusu daha çok vergi incelemelerinde mükelleflerin karşısına çıkmakta ve ciddi vergi cezaları ile karşılaşmaktadır.

Uygulamada vergisel açıdan yapılan denetimlerde şirketle ilişkili kişilerle olan her türlü cari hesap ilişkisi örtülü kazanç eleştirisine tabii tutulabilmektedir. Örneğin; 131- Ortaklardan Alacaklar hesabında uzun süreli ve yüksek tutarlı alacaklar varsa, bu alacaklara, alacağın doğduğu tarihten inceleme yapılan döneme kadar adat yöntemiyle faiz hesaplanmakta ve ayrıca KDV ilave edilerek fatura ettirilmektedir.

Bir başka örnekte ise; şirketin 100-Kasa hesabında, şirketin olağan nakit ihtiyacının çok üzerinde bir bakiyenin süreklilik arz eden bir şekilde bulunması ve bu durumun da kabul edilebilir bir gerekçe ile açıklanamaması halinde, kasa hesabına da adat yöntemiyle faiz hesaplanmaktadır. Aynı şekilde 135-Personelden Alacaklar hesabında da şirketin personeline genel teamüllere aykırı düşecek bir şekilde yüksek tutarlar ve vade ile para kullanılması halinde de örtülü kazanç eleştirisi yapılmakta ve adat yöntemiyle faiz hesaplanması ve fatura edilmesi işlemi yapılmaktadır. Aynı şekilde şirketle ilişkili olan kişilerle örtülü kazanç aktarımı eleştirisine tabi olabilecek işlemlerin izlendiği her türlü hesap bu yönde bir işleme tabi tutulacaktır.

Genellikle, belgelendirilemeyen varlık teminlerine ilişkin ödemeler açıktan yapılmaktadır. Dolayısıyla işletmenin kasasında bu tutar kadar fiktif fazlalık

oluşmaktadır. Bu problem, uygulamada "kasa fazlası" ya da "şişik kasa" olarak nitelendirilmektedir. Bir kasanın fazla olduğunu en kısa yoldan anlamanın yolu ise, kasa hesabında yüksek tutarda para görünürken, işletmenin yüksek faizlerle borçlanıp borçlanmadığının, ödemelerini süresinde yapmaması nedeniyle finansman giderine katlanıp katlanmadığının ve tutar seviyesinin zaman içindeki seyrinin tahlil edilmesidir.

Fiktif kasa fazlası, belirtildiği üzere kayıt dışı ekonominin gereklerinden dolayı oluşabileceği gibi kâr dağıtımına bağlı tevkifatların ve ortaklar açısından gelir vergisinin ödenmemesi için kâr dağıtımlarının örtülü yollardan yapılması şeklinde de ortaya çıkabilmektedir.

Bir çok şirketi yakından ilgilendiren bu sorunun "kar dağıtımı" ile de çok önemli bir ilişkisi bulunmaktadır. Şöyle ki; vergi mevzuatımıza göre dağıtılacak karlar üzerinden %15 stopaj alınmaktadır. Bu karlar, zamanında vergilendirilmiş "vergi sonrası kar"lardır. Dağıtım sonucu tekrar vergilendirilmesi (%15 stopaj) şirketleri kar dağıtmaktan uzaklaştırmaktadır. Hatta şirketler dağıtılmış karları kayıt altına almamaktadırlar. Diğer bir ifade ile, kar dağıtımını yapmadan ortaklar şirketten para çekmektedirler. Bunun sonucu olarak da, ortaklar cari hesapları devamlı borç bakiyesi vermekte olup, bu durum da hem Kurumlar vergi Kanunu hem de yeni TTK ile şirketleri sıkıntıya sokmaktadır.

Ayrıca, 6111 ve 6552 sayılı Torba (Af) Kanunları ile getirilen düzenlemelerle Kasa ve Ortaklardan Alacaklar hesabının düzeltilmesine ilişkin olarak hükümler bulunmaktadır. Buna göre mükelleflere bilançolarında görülmekle birlikte işletmelerinde bulunmayan kasa mevcutları ve işletmenin esas faaliyet konusu dışındaki işlemleri dolayısıyla (ödünç verme ve benzer nedenlerle ortaya çıkan) ortaklarından alacaklı bulunduğu tutarlar ile ortaklara borçlu bulunduğu tutarlar arasındaki net alacak tutarlarını beyan etmek suretiyle kayıtlarını düzeltebilirler. Bu kanunlara göre beyan edilen tutarlar nedeniyle ilave bir tarhiyat yapılmaz. (6111 sayılı Kanunun 11.mad., 6552 sayılı kanununun 74.mad.)

Sonuç olarak; konumuz olan kasa (fiktif) fazlası ve ortaklar cari hesapları ile ilgili ortaklarından (fiktif) alacaklı olan mükelleflerin 6111 ve 6552 sayılı Torba (Af) Kanunlarından yararlanıp, bu konuda kayıtlarını düzelterek ortaklardan alacaklarını da tasfiye etmiş olacaklardır. Bu hususta öneride bulunmak düzenlemeyi eleştirmemek

anlamına gelmemelidir. Bize göre, sık sık bu tür geçici (af) düzenlemeleri getirilmektense köklü olarak çözüm bulunmasıdır.

Yukarıda açıklandığı üzere Türkiye de anonim şirketlerin bir vergilendirme döneminde elde ettikleri kazançlarının ilk önce kurum bünyesinde %20 oranında kurumlar vergisine tabi tutulması ve daha sonra kalan tutarında kar payı olarak ortaklara dağıtılması durumunda % 15 oranında vergi kesintisi yapılması, anonim şirketlerin hem vergi yükünü artırmakta hem de aynı kazanç üzerinden mükerrer vergi alınmasına neden olmaktadır.

Bu konudaki önerilerimiz ise, ekonomik çifte vergilendirmenin etkisini en aza düzeye indirebilmesi için, dünyada özellikle gelişmiş ülkelerde örneklerine rastladığımız bu bölümde açıklanan, özellikle Avustralya'da uygulanan vergi alacağı yöntemi usulünde bir yöntemin uygulanması olup, diğer bir önerimiz ise kar payı dağıtımı üzerinde ki vergi yükünün azaltılmasıdır.

Kar payı dağıtımı üzerinden yapılan stopajın, geçmiş yıl karlarının dağıtılması durumunda bir defaya mahsus olmak üzere %5 oranında stopaj ile vergilendirilmesi ve sonraki yıllarda yapılacak kar payı dağıtımlarında kar payı dağıtımı stopaj oranının %15 den %10'e düşürülmesidir.

Kar payı dağıtımı üzerinden yapılan stopajın %15'den %10'e düşürülmesi durumunda; şirketlerin vergi yükü azalacağından işletme bünyesinde geçmiş yıl karlarını tutmayıp dağıtacaktır. Aynı zamanda şirket ortaklarının işletmeden kaynak kullanması en az seviyeye inecektir. Kar dağıtımının üzerindeki vergi yükünün düşmesi ile birlikte şirketler kar dağıtımı konusunda daha cömert davranacak, hem de bu durumda yatırımcıların kar dağıtan şirketlere hissedar olma isteği artacak, ülke ekonomisinin az da olsa canlılığını artıracak, bu sayede ekonomiye biraz nakit girmesi anlamında faydalı olacaktır. Bu durum bir vergi affı olarak değil şirketlerin karını dağıtmasını teşvik etmek için yapılan vergi teşviği olarak değerlendirilmedi.

SONUÇ VE ÖNERİ

Çalışma boyunca şirket ve anonim şirket terimlerinin anlamları, kuruluş ve özelliklerinden başlanılmış ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde kâr, yedek akçe, temettü vb. kavramların yanında bunların dağıtılması konusundaki hükümler incelenmiştir.

İlk bölümde şirket ve özelde anonim şirketin tanımı yapılmış. Anonim şirketin kuruluşu, organları yönetimi anlaşılmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde ise kâr kavramına girilmiş ve kâr nedir, kâr payı nedir, yedek akçe nedir vb. Temel kâr terimlerinin açıklaması yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise gerek halka açık anonim şirketlerin gerekse de halka açık olmayan anonim şirketlerdeki kâr dağıtımları üzerinde durularak incelenmiştir. Şirketlerin dağıttıkları tüm kârların nasıl dağıtıldığı dağıtılma usulleri 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve halka açık şirketlerin bağlı bulunduğu Sermaye Piyasası Kanunu kapsamında detaylandırılmıştır. Dördüncü bölümde ise bu dağıtılan kârın vergilendirmesi açıklanmıştır. Çalışmanın temel araştırma konularından biri olan vergilendirmenin kâr dağıtımını üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Özetle ekonomide aktif rol üstelenen şirketler özelde anonim şirketlerin kuruluş amacı ortaklarına kâr sağlamaktır. Şirketlerin bu derece önemli olan kâr paylaşımı konusunda da ortakların ilişkileri yasalar ile düzenlenmiştir. Çok ortaklı ve halka açık anonim şirketlerde kâr, ortaklara karşı korumalı iken vergi bakımından ise oldukça korumasızdır. Devlet şirketin kârlılılığı durumunda vergi payını alarak bir nevi şirketin gizli ortağı durumundadır. Vergi konusu üzerinde özellikle duran devlet bu kârın doğru hesaplanmasının da takipçisidir. Vergi matrahları oluşturulurken yaşanan sıkıntıların bir nevi temelinde de devletin kârdan aldığı bu pay yatmaktadır.

Çalışmada gördüğümüz üzere kârlarını dağıtma zorunluluğu bulunmayan şirketler bu kârı dağıttıklarında ortaklar payları nispetinde bu kârdan faydalanırlar. Bir zorunluluk olmadığı için şirketler kâr dağıtımını hususunda ciddi analizler yapmak

zorundadır. Yaklaşmakta olan kriz riski, önceden yapılan sözleşmeler kapsamında ortaya çıkan yükümlülükler vb. şirketlerin kâr dağıtım politikalarını belirlemede birkaç etken olarak sıralanabilir. Bu politikalar kapsamında şirketin dönem içerisinde yapmış olduğu kâr özelde net kâr şirket hissedarları ve yedek akçe, fonlar arasında nasıl dağıtılacağı belirlenir. Çoğu zaman şirketin büyümesi, gelişmesi ve yeni yatırımlara finansman sağlanması gayesiyle bu kâr şirkette bırakılabilir. Bu kâr bu yatırımların finansmanı için en önemli kaynaklardanır. Dağıtılacak kârın şirkette kalacağına da anonim şirketlerde genel kurul karar verir. Dağıtılacak kârlar nisan ayında beyan edilen Kurumlar Vergisi'nden arta kalan bölümdür. Bu ayırım çalışmada da üzerinde durduğumuz üzere önce yasal yedek akçeler ayrılır ardından kalan kısmın ortaklara dağıtılmasına karar verilebilir.

Burada üzerinde özellikle durulması gereken mevzu şirketlerin temel karakteri elde edilen kârın dağıtılması olduğu için bu kârın dağıtılması tabidir fakat vergi kanunlarında dağıtılacak kâr ayrıca vergilendirildiği için şirketler genelde vergi sonrasında kârlarını sermayeye eklemeyi tercih etmektedir. Bu durum eldeki şartlar altında şirketlere ve ortaklarına en faydalı durumdur. Bu durum sayesinde ekstra bir vergi sorumluluğu doğmamaktadır. Bu kanunun muhtemelen şirketlerin yapısını güçlendirmek yahut yeni yatırımlara teşvik için olduğu görülebilmektedir. Ancak bunun yanında şirketlerin çoğu kâr dağıtımını yapmadıkları için bu şirketlerin yeni yatırımcı bulma konusunda ellerini bağlamaktadır.

Normalde uygulamada şirketlerin kazançları %20 oranında kurumlar vergisine tabi tutulmakta, karlarının vergiden sonraki kısmını kar payı olarak dağıtmaları halinde %15 oranında stopaja tabi tutulmaları gerekmektedir. Kurumlar vergisi mükellefi şirketlerin tam mükellef gerçek kişilere, Gelir ve Kurumlar Vergisi mükellefi olmayanlara, Gelir Vergisi'nden muaf olanlara, dar mükellef gerçek kişilere, Gelir Vergisi'nden muaf olan dar mükellef gerçek kişilere dağıttıkları kâr payları üzerinden %15 vergi kesintisi yapmaları zorunludur. Şirketlerin tam mükellef şirketlere kâr payı vermesi halinde ise vergi kesintisi olmamaktadır. Ortaklarına kâr payı verip fazladan da vergi ödemek istemeyen şirketler bu durumu aşmak için bu metodu kullanmasınlar diyerek vergi güvenlik kurumları kurulmuştur. Örtülü kazanç dağıtımı ve yapılan transferlerin vergilendirilmesi bu metodun önlenmesi için kullanılmaktadır. Bu kurumlar şirketler tarafından ortaklara veya şirket ile ilişkili diğer kişilere ödenen

faizlerin, ücret ve bedellerin gider olarak kabul edilmemesi, tespiti yapılabilen bu ödemelerin kâr payı şeklinde vergilendirmesi amacını güder. Aynı şekilde Gelir ve Kurumlar Vergisi kanunlarında da teşebbüs sahiplerinin kendilerine, eşlerine, çocuklarına şirketten para almasına, mal çekmesine, maaş, ikramiye, tazminat ödenmesine yasak getirilmiştir.

Bu durumla şirketler bir nevi kayıt dışına yönlendirilmekte ve kâr dağıtım yapmaları da bir nevi engellenmektedir. Bu durum hem yatırımcı bulmakta şirketlerin önünü kesmekte hem de kâr alanların ekstra vergilendirilmelerine sebep olmaktadır.

Burada eğer bu kârlar üzerindeki vergi yükünün düşürülmesi durumunda şirketlerin hem kâr dağıtım konusunda daha cömert olacağı açıktır. Bunun yanında bu durum girişimcilerin kâr dağıtan şirketlere hissedar olma isteği ile bu şirketlerin finansman sorununu da çözecek bu sayede şirketler daha rahat bir yatırım yapma fırsatı bulacaklardır. Bu durumun ülke ekonomisine katacağı fayda ise oldukça açıktır.

KAYNAKÇA

- Acar, F. 2005. **Anonim Şirketlerde Kâr Dağıtımı ve Vergilendirilmesi**. Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akay, H. 1996. **Kâr Dağıtım Tablosu ve Bir Uygulama**. Vergi Dünyası. Sayı. 176.
- Akdoğan, N. 1988. **Muhasebe Teorileri**. 1. B. Gazi Üniversitesi Yayınları. Ankara.
- Akgüç, Ö. 1995. **Mali Tablolar Analizi**. 9. Baskı. Muhasebe Enstitüsü Yayın No:64. İstanbul.
- Akyol, M. E. 2007. **Yeni Kurumlar Vergisi Kanununa Göre Örtülü Sermaye Uygulaması**. Vergi Dünyası. Sayı. 306.
- Ansay, T. 1982. **Anonim Şirketler Hukuku**. 6. B. BTHAE Yayınları. Yayın No. 143. Ankara.
- Arslanlı, H. 1961. **Anonim Şirketlerin Hesapları, İnfisahı ve Tasfiyesi**. Cilt IV-V. İstanbul.
- Ateşgaoğlu, E. 2011. **Vergi Hukuku Bakımından Anonim Şirketlerde Kâr Payı Dağıtımı**. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Birsal, M. T. 1971. **Yargıtay Kararları Işığında Şirket Kârı Konusunda Anonim Şirket ile Pay Sahibi Arasındaki Menfaat Çatışması**. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. Yayın No. 93. Ankara.
- Birsal, M. T. 1973. **Anonim Şirketler Hukukunda Kâr Kavramı**. Cilt-1. Ege Üniversitesi Matbaası. İzmir.
- Çevik, O. N. 1994. **Uygulamada Şirketler Hukuku**. Yetkin Yayınlar. 2. Baskı. Ankara.
 - Çevik, O. N. 2002. **Uygulamada Şirketler Hukuku**. Yetkin Yayınlar. 3. Baskı. Ankara.

- Doğan, A. A. 2007. **Sermaye Şirketleri Rehberi**. Adalet Yayınevi. Ankara.
- Domaniç, H. 1988. **Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması**. TTK Şerhi II. Temel Yayınları. İstanbul.
- Erimez, R. 1976. **Vergi Hukuku ve Özel Hukuk Açısından Şirketlerde Kâr Dağıtımını ve Yedek Akçeler**. İkinci Baskı. İstanbul.
- Eriş, G. 1995. **Anonim Şirketler Hukuku**. Seçkin Yayınevi. Ankara.
- Gönenli, A. 1983. **İşletmelerde Finansal Yönetim**. 4 b. İstanbul.
- Kaplan, E. 2012. **Kâr Payı Avansı Dağıtımını**. Vergi Dünyası. Eylül 2012. Sayı. 373.
- Karayalçın, Y. 1998. **Muhasebe İlkeleri, Kavramlar-İlkeler-Başlıca Sorunlar-Yeni Gelişmeler**. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. Yayın No. 216. Ankara.
- Karyağdı, N. 2008. **Tüm Yönleriyle Kâr Dağıtımını**. Oluş Yayıncılık. Ankara.
 - Karyağdı, N. 2014. **Tüm Yönleriyle Kâr Dağıtımını**. Oluş Yayıncılık. 4. Baskı. Ankara
- Kaya, T. 2009. **Sermaye Şirketlerinde Kâr Payı Dağıtımının Vergilendirmesi ve Muhasebeleştirilmesi**. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kehl, D. 1939. **The Origin of Early Development of American Dividend Law**. Harvard Law Review. Vol. 53.
- Kızılot, Ş., Eyüpgiller, S. 1994. **Şirketler Muhasebesi, Vergilendirmesi, Hukuku ve Mevzuatı**. 4. Basım. Yaklaşım Yayınları. Ankara.
- Kingson, C. I. 1976. **The Deep Structure of Taxation: Dividend Disturbitions**. The Yale Law Journal. Vol. 85.
- Koyuncu, M. 2000. **Kurumların Dağıtacakları Kârlarla İlgili Olarak Gelir Vergisi Kanunu'nun 94/6-b-i Maddesi Uyarınca Yapılacak Vergi Tevfikası**. Vergi Dünyası. Sayı. 226.
- Maç, M. 1996. **Kâr Dağıtımını ve Kâr Dağıtım Tablosu**. Vergi Dünyası. Sayı. 175.
- Manne, H. G. 1963. **Our Two Corporation Systems**. Law and Economics. Virginia Law Review. Vol. 53.

- Randal, M.; Yeung, B. 2005. **Dividend Taxation and Corporate Governance**. The Journal of Economic Perspectives. Vol. 19. No. 3.
- Yurtman, N. 1997. **Anonim Ortaklıklar ve Vergi Hukuku Yönünden İç Kaynaklardan Sermaye Artırımı**. İstanbul.